

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu

LOP.410.12.3.2024

Pan Grzegorz Furmański
Nadleśniczy Nadleśnictwa Zawadzkie Państwowe
Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
Nadleśnictwo Zawadzkie
ul. Strzelecka 6, 47-120 Zawadzkie

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/094 - Adaptacja gospodarki leśnej Lasów Państwowych do zmian klimatycznych

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu
ul. Krakowska 28, 45-075 Opole
tel. 48774497000, lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Nadleśnictwo Zawadzkie ¹ , ul. Strzelecka 6, 47-120 Zawadzkie
Kierownik jednostki kontrolowanej	Grzegorz Furmański, Nadleśniczy Nadleśnictwa Zawadzkie ² , od 1 marca 2015 r. do nadal
Zakres przedmiotowy kontroli	Prowadzenie gospodarki leśnej
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 do dnia zakończenia kontroli ³ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mogących mieć wpływ na ocenę realizacji kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura NIK w Opolu.
Kontrolerzy	1. Celina Augustyn, główny specjalista kp, upoważnienie do kontroli nr LOP/57/2024 z 17 czerwca 2024 r. 2. Paweł Toczek, specjalista kp, upoważnienie do kontroli nr LOP/96/2024 z 2 września 2024 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: Nadleśnictwo lub Nadleśnictwo Zawadzkie.

² Dalej: Nadleśniczy.

³ Do 1 października 2024 r.

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 524, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Nadleśnictwo Zawadzkie w objętym kontrolą okresie prawidłowo, poza opisanymi wyjątkami, prowadziło gospodarkę leśną, uwzględniając potrzeby dostosowania jej do zmian klimatycznych. Zatrudnieni w Nadleśnictwie pracownicy odpowiedzialni za realizację kontrolowanych zadań byli odpowiednio przygotowani do ich wykonywania.

W wyniku kontroli nie zostały ujawnione okoliczności wskazujące na realizację w latach 2019-2024 zadań niezgodnie z Planem Urządzenia Lasu na lata 2013-2022⁶ lub Planem Urządzenia Lasu na lata 2023-2032⁷. Pozyskanie drewna nie przekraczało wielkości wskazanych w PUL na lata 2013-2022, określone w ww. dokumencie wielkości zrealizowano w 99,91 %, pozyskując w wyniku cięć 947 622,28 m³ drewna. W okresie od 1 stycznia 2023 r. do 29 maja 2023 r. Nadleśnictwo prowadziło gospodarkę leśną w oparciu o projekt planu urządzenia lasu.

Zapewniono i utrzymywano źródła wody do celów przeciwpożarowych, a wszystkie drogi wykorzystywane jako dojazdy pożarowe poddawano remontom, zapewniającym ich utrzymanie we właściwym stanie, w rezultacie czego ich stan uległ poprawie w porównaniu ze stanem na datę inwentaryzacji dojazdów pożarowych w 2019 r.

Nie stwierdzono, aby w okresie objętym kontrolą wystąpiły sytuacje, w których nie podjęto wykonywania zaplanowanych zadań zawartych w PUL z dwóch dziesięcioletnich okresów. Realizacja obowiązków wynikających z przepisów z zakresu ochrony przeciwpożarowej nie była kwestionowana w trakcie kontroli pracowników Państwowej Straży Pożarnej. W razie zagrożenia wystąpienia szkód w gospodarce leśnej, w tym również wynikających ze zmian klimatycznych, Służba Leśna podejmowała odpowiednie działania zwalczające lub ochronne.

Nadleśnictwo realizowało wymagania dobrej praktyki, określone przepisami rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁸.

W ramach realizacji zadań związanych z adaptacją do zmian klimatycznych, Nadleśnictwo zrealizowało zadanie (poprzez swój udział w projekcie współfinansowanym zewnętrznym) dotyczące małej retencji nizinnej; w rezultacie powstało łącznie 15 nowych zbiorników retencyjnych, jednakże w stosunku do trzech ww. obiektów budowlanych zaniechano obowiązku dokonywania ich okresowych przeglądów. Do pozostałych działań przeciwdziałających zmianom klimatu należało zastępowanie gatunków mniej wrażliwych na warunki klimatyczne (np. świerk) bardziej odpornymi (np. buk).

W odniesieniu do części zbiorników z punktami czerpania wody dla celów przeciwpożarowych, Nadleśnictwo wbrew wymogom z art. 62 ust. 1 pkt 1-2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane⁹, zaniechało kontroli okresowych lub przeprowadzało je z uchybieniem obowiązujących terminów. Za stan nieprawidłowy uznano także nierespektowanie wymogu sprawdzenia do końca lutego, tj. zakończenia okresu przygotowawczego, o którym mowa w *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*¹⁰, przeszkolenia osób realizujących usługi leśne.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: PUL na lata 2013-2022

⁷ Dalej: PUL na lata 2023-2032

⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 672.

⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 725; dalej: ustawa Prawo budowlane.

¹⁰ Zarządzenie Dyrektora Generalnego LP nr 81 z dnia 23 grudnia 2019 r. Nowelizacji poprzednio obowiązującej Instrukcji (od 2012 r.) dokonał zespół pracowników Laboratorium Ochrony Przeciwpożarowej Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa pod kierownictwem dra hab. Ryszarda Szczygła oraz zespół pracowników DGLP i RDLP.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowe kontrolowanej działalności

OBSZAR

Prowadzenie gospodarki leśnej

1. Przygotowanie organizacyjne

Opis stanu
faktycznego

1.1. Powierzchnia ogólna Nadleśnictwa, według stanu na 30 czerwca 2024 r. wynosiła 19,6 tys. ha, w tym powierzchnia lasów 19,07 tys. ha, zręby i grunty niezalesione obejmowały powierzchnię 301,35 ha¹¹, co stanowiło 1,54 % ogółu powierzchni lasów. Lasy ochronne zajmowały powierzchnię 18 273,99 ha (95,80 %), z kolei lasy gospodarcze 799,56 ha (4,19 %). W nadleśnictwie przeważały (83,26 %) drzewostany iglaste (udział powierzchniowy według rzeczywistych składów gatunkowych), a wśród nich zdecydowanie dominowała sosna. Odnośnie wieku drzewostanu, udział I i II klasy wieku (drzewostany do 40 lat) w powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa wynosił 33,83 %¹².

We wszystkich klasach wieku zarówno w ujęciu powierzchniowym, jak i miąższościowym przeważały drzewostany sosnowe (91,0% drzewostanu). Pozostałe gatunki panujące w drzewostanach posiadały udział powierzchniowy poniżej 5%¹³. Drzewostany w klasie odnowienia (KO) stanowiły powierzchnię 351,99 ha, czyli 1,91% ogółu powierzchni leśnej¹⁴. Bardzo mały udział drzewostanów w klasie odnowienia wynikał z przeważającego zrębowego sposobu zagospodarowania.

(akta kontroli str. 1231-1234)

Nadleśnictwo stanowiło jeden obręb leśny o nazwie Zawadzkie. Zostało ono podzielone na trzynaście leśnictw¹⁵ rewiowych i jedno funkcjonalne (Gospodarstwo szkółkarskie). Łączna liczba oddziałów leśnych wynosiła 716, a średnia powierzchnia jednego oddziału – 27,3 ha. Nadleśnictwa zajmowało teren pięciu powiatów (oleski, strzelecki, lubliniecki, tarnogórski, gliwicki) i ośmiu gmin. W zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa odnotowano zamieszkiwanie 23,0 tys. osób¹⁶.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa znajdował się wschodni fragment Lasów Stobrawsko-Turawskich, tj. Obszaru Chronionego Krajobrazu. Z jego łącznej powierzchni 119,06 tys. ha na terenie Nadleśnictwa¹⁷ pozostawało 15 845,23 ha tego Obszaru.

(akta kontroli str. 1033-1065)

Formy ochrony przyrody w Nadleśnictwie obejmowały: a/ jeden obszar chronionego krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”; b/ dwa obszary Natura 2000, w tym

¹¹ W tym najwięcej odnotowano zrębów (256,6 ha), pozostałe obszary niezalesione stanowiły: sukcesja, poletko łowieckie, inne wylesienia. Różnica w powierzchni pomiędzy poszczególnymi latami wynikała m.in. z przejęcia i przekazania gruntów, zamiany gruntów, geodezyjnej i korekty powierzchni.

¹² Natomiast lasy w: I klasie wieku (1 do 21 lat) obejmowały powierzchnię 2871,83 ha (15,95%), II klasie wieku (21 do 40 lat) obejmowały powierzchnię 3 229 ha (17,94%), III klasie wieku (41 do 60 lat) obejmowały powierzchnię 3 637 ha (20,21%); IV klasie wieku (61 do 80 lat) obejmowały powierzchnię 4279 ha (23,8%); V klasie wieku (81 do 100 lat) obejmowały powierzchnię 2 314 ha (12,8%); VI klasie wieku (101 do 120 lat) obejmowały powierzchnię 844 ha (4,7%), VII klasie wieku (121 do 140 lat) obejmowały powierzchnię 257 ha (1,42%); VIII klasie wieku (141 i więcej lat) obejmowały powierzchnię 174,49 ha (0,96%).

¹³ Brzoza (4%), olsza (2 %), dąb (1%) i świerk (1%).

¹⁴ Wykres z PUL – Rozkład powierzchni i miąższości.

¹⁵ W jego skład wchodziła również Szkołka Leśna.

¹⁶ Liczba ta została określona na podstawie danych pozyskanych ze stron internetowych jst.

¹⁷ Nadzór nad Obszarem sprawuje Zarząd Województwa Opolskiego zgodnie z uchwałą nr XX/228/2016 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 września 2016 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu.

specjalny obszar ochrony siedlisk Dolina Małej Panwi oraz Stawy Pluderskie; c/ sześć zespołów przyrodniczo-krajobrazowych; d/ 28 pomników przyrody; e/ 42 użytki ekologiczne; f/ chronione gatunków roślin i zwierząt. W zasięgu Nadleśnictwa nie było rezerwatu przyrody, o którym mowa w art. 13 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁸. W Nadleśnictwie nie występowały obszary leśne niezgodne z typem siedlisk.

(akta kontroli str. 1044-1074, 1223, 1231)

1.2 W poszczególnych latach objętych kontrolą, liczba zatrudnionych w Nadleśnictwie pracowników (zatrudnionych na umowę o pracę oraz stażystów) wyniosła odpowiednio: 52, 51, 50, 51, 53 i 52 (według stanu na 30 czerwca 2024 r.). Pracownicy Straży Leśnej realizujący zadania z zakresu objętego kontrolą posiadali wyższe wykształcenie leśne¹⁹; w jednym przypadku – oprócz wykształcenia wyższego innego niż leśne dodatkowe wykształcenie średnie leśne²⁰. Jedna osoba wykonująca zadania związane z budową i utrzymaniem zbiorników retencyjnych oraz dróg pożarowych miała wykształcenie wyższe z zakresu budownictwa. Staż pracy tych pracowników w Lasach Państwowych był zróżnicowany²¹.

(akta kontroli str. 255-294, 351-355)

Pracownikom zapewniono dostęp do szkoleń aktualizujących posiadane kwalifikacje, odpowiednio do zasadniczych rocznych planów szkoleń. Zasadniczy plan szkoleń i kosztów dokształcania pracowników LP opracowany na dany rok i zaakceptowany przez Nadleśniczego przewidywał różnego typu szkolenia specjalistyczne dotyczące: ochrony lasu przed szkodnictwem, kontraktowania usług leśnych, hodowli lasu, praktycznego wykonywania cięć, szacowania szkód łowieckich. Pozostałe przykładowe szkolenia obejmowały zagadnienia określone tytułami szkoleń: *Prawo wodne – przepisy, projektowanie oraz utrzymanie obiektów budownictwa wodnego i melioracyjnego, Zarządzanie, organizacja a zrównoważony rozwój*. Do cyklicznie realizowanych szkoleń należały: szkolenie brakarskie, szkolenie z odnowień naturalnych, *Akademia Leśniczego*, szkolenie strzeleckie dla Straży Leśnej. Kadra kierownicza Nadleśnictwa, oprócz szkoleń, uczestniczyła w naradach, konferencjach oraz innych formach wymiany doświadczeń. Sekretarz uczestniczył w naradzie roboczej (jedna została udokumentowana) w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, co było związane z powierzeniem Sekretarzowi funkcji koordynatora przy realizacji kompleksowych projektów adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu. Zastępca Nadleśniczego uczestniczył w naradzie szkoleniowo-informacyjnej z ochrony lasu²², a w ramach Doraźnych Grup Roboczych w szkoleniu z zakresu debaty i dialogu społecznego w trakcie realizacji PUL.

(akta kontroli str. 278-285)

Zastępca Nadleśniczego sprawował nadzór nad wszystkimi sprawami z zakresu ochrony lasu, w tym ochrony przeciwpożarowej, co wynikało z Regulaminu Organizacyjnego²³. Dwóm inżynierom nadzoru powierzono kontrolę zabezpieczenia przeciwpożarowego lasu, a także kontrolę realizacji umów zawartych pomiędzy ZUL

¹⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 916.

¹⁹ Ukończone kierunki studiów to Leśnictwo specjalność Gospodarka leśna (Akademia Rolnicza w Krakowie). Wyjątek stanowiło wykształcenie st. specjalisty ds. budownictwa, który nie należał do korpusu Straży Leśnej i ukończył kierunek Konstrukcje budowlane i inżynierskie.

²⁰ Obok wykształcenia wyższego na kierunku innym niż Leśnictwo, co dotyczyło osoby na stanowisku st. specjalisty Służby Leśnej ds. edukacji i ppoż.

²¹ Staż pracy – od 14 lat – starszy specjalista ds. budownictwa do 34 lat (Zastępca Nadleśniczego).

²² Udział 5-6 grudnia 2022 r.

²³ Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 36/2018 z dnia 3 września 2018 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Nadleśnictwa Zawadzkie.

a Nadleśnictwem. Nadleśniczy ponadto powołał czterech (okresowo pięciu)²⁴ swoich pełnomocników w dyżurach przeciwpożarowych. Cyklicznie²⁵ (w miesiącach październik-grudzień) RDLP w Katowicach organizowała warsztaty dla pracowników pełniących te zadania w nadleśnictwach.

(akta kontroli str. 7-64, 73-106, 149-165, 278-285, 332-335)

Pracownicy Nadleśnictwa mieli aktualne i adekwatne do pełnionych obowiązków zakresy czynności²⁶. Każdemu z pracowników zapewniono szkolenia w ramach instruktażu ogólnego i stanowiskowego²⁷. W latach 2020-2023²⁸ odbywały się w trakcie narady gospodarczej szkolenia w zakresie wprowadzenia i stosowania Instrukcji ochrony przeciwpożarowej w nadleśnictwie²⁹. Tematyka tych szkoleń obejmowała zasady organizacji ochrony przeciwpożarowej, zaznajomienie z aktami wewnętrznymi z zakresu ppoż., tj. z przedmiotową Instrukcją oraz jej zmianami. W latach 2020 i 2021 omówione zostały sposoby oznakowania (zgodnie z Polskimi Normami) punktów czerpania wody i dojazdów pożarowych. W 2022 r. ustalono dodatkowo sposoby dokumentowania przeglądów PZW. Szkolenia były terminowo przeprowadzane, a dokumentacja z zakresu szkoleń była kompletna i zawierała listy obecności (łącznie przeszkolono 100% pracowników).

(akta kontroli str. 336-350, 592- 598, 599-600)

Funkcję Inspektora ochrony przeciwpożarowej³⁰ w całym okresie kontroli pełniła starszy specjalista Służby leśnej ds. edukacji leśnej i turystyki, zatrudniona w Dziale Gospodarki Leśnej. Pracownik w zakresie powierzonych zadań ppoż. prowadziła ewidencję pożarów w SILP, sporządzała meldunki z pożarów, sprawdzała funkcjonowanie Punktu Alarmowo- Dyspozycyjnego (PAD) i systemu obserwacji obszarów leśnych, aktualizowała dokument *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożarów*, współdziałała z przedstawicielami pięciu Powiatowych Komend Straży Pożarnej. Pracownik odpowiedzialna była również za terminowe przeszkolenie pracowników jednostki kontrolowanej, co zostało opisane we wcześniejszej części wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 141-167)

Usługi leśne były realizowane na podstawie umów o zamówienia publiczne. Podstawą realizacji były wymagania SWZ, w tym postanowienie, że *przedmiot umowy będzie wykonywany zgodnie z regulacjami obowiązującymi w PGL LP, jak też odpowiednimi normami. Wykaz obowiązujących regulacji zawiera SWZ. Wykonawca oświadcza, iż zapoznał się z dokumentami (...)*. Jednocześnie w SWZ w *Opisie przedmiotu zamówienia* wskazano unormowania, których wykonawca miał obowiązek przestrzegać przy realizacji przedmiotu zamówienia, w tym również w zakresie przeszkolenia swoich pracowników w zakresie ochrony przeciwpożarowej lasu.

(akta kontroli str. 360-408)

Na podstawie wytycznych Nadleśniczego wydawanych kolejno: 20 lutego 2019 r., 28 lutego 2020 r., 24 lutego 2021 r., 4 marca 2022 r., 9 marca 2023 r. Leśniczowie otrzymywali do wypełnienia dwa protokoły ujęte w załącznikach nr 1-2 do pisma Nadleśniczego, tj. 1) protokół ze szkoleń pracowników danego zakładu usług leśnych

²⁴ Zastępca Nadleśniczego, Inżynier nadzoru (dwie osoby), Komendant Posterunku Straży Leśnej, st. specjalista Służby leśnej.

²⁵ Jeden raz w roku (w październiku) - w Ośrodku Rozwojowo-Wdrożeniowym w Bedoniu lub w RLOEE Leśnik w Jaszowcu.

²⁶ Szczegółowe badanie przeprowadzono na próbie 15 pracowników Straży Leśnej.

²⁷ W aktach osobowych znajdowała się karta szkolenia wstępnego w dziedzinie bhp.

²⁸ W latach 2020 i 2021 z ograniczeniami wynikającymi z okresu trwania pandemii.

²⁹ Instrukcja została wprowadzona do użytku służbowego 23 grudnia 2019 r.

³⁰ Pracownik ukończyła dwukrotnie (w 2017 r. i 2021 r.) szkolenie - według programu szkolenia zatwierdzonego przez Komendanta Głównego PSP zakończone nadaniem uprawnień ważnych przez 5 lat.

z zakresu ochrony ppoż. obszarów leśnych i podstawowych zasad bhp przy wykonywaniu czynności związanych z gospodarką leśną oraz 2) protokołów kontroli zabezpieczenia przeciwpożarowego. Protokoły wymagały zatwierdzenia przez inżyniera nadzoru. W wytycznych Nadleśniczego został wyznaczony termin zakończenia wszystkich prac przygotowawczych do daty przypadającej na drugą połowę marca, co dotyczyło również przeszkolenia pracowników zakładów usług leśnych. Powyższe uchybiało terminom przewidzianym dla okresu przygotowawczego, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.
(akta kontroli str. 466-480, 1346-1351, 1375-1382, 1840-1873)

W przypadku umowy o zamówienie publiczne zawartej z ZUL, prace leśne były realizowane przez: a/ samego przedsiębiorcę, b/ zatrudnionych w tym podmiocie pracowników. SWZ³¹ oraz zawarta po rozstrzygnięciu postępowania umowa (szczegółowej analizie poddano postępowanie zakończone zawarciem umowy Nadleśnictwa z Konsorcjum) przewidywała powierzenie określonego ich zakresu podwykonawcom. Z formularza ofertowego analizowanego postępowania wynikało, że wykonawca wskazał 19 podwykonawców. Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu³², której przestrzeganie należało do obowiązków wykonawcy, przewidywała wyłącznie przeszkolenie ze strony pracodawcy. Z kolei wytyczne Nadleśniczego³³ (przeznaczone dla leśniczych) nakładały obowiązek przeszkolenia pracowników wszystkich Zakładów Usług Leśnych³⁴, które zawarły umowy na dany rok kalendarzowy z Nadleśnictwem. W 2024 r. Leśniczowie³⁵ przeszkolili łącznie 52 pracowników czterech zakładów usług leśnych³⁶. Z wytycznych nie wynikało, czy obowiązek przeszkolenia dotyczył również pracowników podwykonawców³⁷. Instruktor ochrony przeciwpożarowej wyjaśniła, że szkoleniem obejmowano wszystkie osoby wykonujące zadania z zakresu usług leśnych na terenie danego leśnictwa, zarówno pracowników wykonawcy, jak i pracowników podwykonawcy.
(akta kontroli str. 1912-1945, 2066-2087)

W związku z brakiem umów zawieranych pomiędzy wykonawcą a podwykonawcami (14 różnych zakładów usług leśnych), przy jednoczesnym nieuregulowaniu tego zagadnienia w umowie podstawowej, Nadleśniczy wyjaśnił: *Nadleśnictwo nie posiadało wiedzy na temat niezawieranych na piśmie umów pomiędzy wykonawcami a podwykonawcami usług leśnych. Na etapie składania ofert, wykonawca zadeklarował wykonanie części umowy z udziałem podwykonawców, czym wyczerpał swoje obowiązki w tym zakresie wobec zamawiającego. Zastosowana umowa o zamówienie publiczne i SWZ zostały przyjęte w formule wskazanej przez Dyrektora Generalnego LP w przesłanej do stosowania dokumentacji wzorcowej.*
(akta kontroli str. 2195-2200)

³¹ W SWZ zamawiający przewidywał powierzenie realizacji elementów przedmiotu zamówienia podwykonawcy, tj. podmiotowi udostępniającemu zasoby (przede wszystkim mechaniczne pozyskanie drewna, prace przy użyciu sprzętu mechanicznego z zakresu melioracji agrotechnicznych i przygotowanie gleby).

³² Zarządzenie nr 54 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie wprowadzenia „Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu” (załącznik do zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 81 z dnia 23 grudnia 2019 r.; dalej: Instrukcja).

³³ Wydawanymi bezpośrednio (przełom lutego i marca) po otrzymaniu pisma RDLP w sprawie nastąpienia okresu akcji bezpośredniej (od 1 marca do 31 października).

³⁴ W przypadku jeśli zatrudniali pracowników.

³⁵ Wyjątkiem było szkolenie obserwatorów wież (dostarczalni ppoż.), które odbywało się w siedzibie Nadleśnictwa (ostatnie szkolenie miało miejsce 2 marca 2021 r.) wraz ze szkoleniem pełnomocników Nadleśniczego, a które prowadziła Instruktor ochrony przeciwpożarowej.

³⁶ Badaniem objęto rok 2024 i 13 protokołów z przeszkolenia pracowników z następujących ZUL: Izmar, Agro-Las, Skibdraw, Natura i Dom.

³⁷ Skoro zatem zamawiający w wydawanych wytycznych skierowanych do leśniczych ujmował tylko pracowników ZUL, to tym samym pracownicy firm niemających statusu ZUL (takich jak firmy transportowe), a wykonujący prace na terenie lasu, nie podlegali w ogóle obowiązkowi przeszkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu.

Odnosząc się do powyższego NIK zwraca uwagę, że zarówno umowa o zamówienie publiczne jak też *Instrukcja* nie regulują kwestii szkoleń podwykonawców (samych przedsiębiorców oraz ich pracowników), z których udziałem wykonywano zamówienie.

1.3. Nadleśnictwo podejmowało działania informujące lokalną społeczność o zamiarze nabycia przez LP lasów i gruntów do zalesienia, co potwierdziły ogłoszenia umieszczone przed kancelarią w Leśnictwie Zarzecz w trakcie przeprowadzonych oględzin. Jednak, jak wskazał Nadleśniczy, *istniały ograniczenia w realizacji zadań związanych z gospodarką leśną na tle braku chętnych właścicieli do przeznaczenia swoich gruntów do zalesień*.

(akta kontroli str. 447-454, 2035-2065)

Odnosnie procedury urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, Zastępca Nadleśniczego wskazał na niewypracowanie kompromisu pomiędzy LP, stroną społeczną i przedsiębiorcami drzewnymi, co w efekcie powoduje wydłużanie sporządzania, zatwierdzania PUL. Szczególnie wskazywano na roszczenia, z którymi występowały organizacje ekologiczne, a dotyczyły one odstąpienia od prac związanych z pozyskaniem drewna w zabiegach pielęgnacyjnych i ochroną przed szkodnikami, co mogło doprowadzić do rozpadu drzewostanów i degradacji siedlisk. Utrudnieniem był też skomplikowany mechanizm wyłaniania usługobiorców prac leśnych (organizowanie przetargów) przy ograniczonym rynku wykonawców. Ostatnią grupę ograniczeń stanowiły sprawy związane ze stanem posiadania, regulacją prawną ksiąg wieczystych, podziałami geodezyjnymi i brak dostępu do drzewostanów na gruntach o innym statusie własnościowym niż własność LP.

(akta kontroli str. 447-454)

1.4. Roczne koszty poniesione przez Nadleśnictwo w kolejnych latach okresu 2019-2024 wynosiły³⁸: 5,88 mln zł; 5,87 mln zł; 6,66 mln zł; 7,67 mln zł; 8,20 mln zł i 3,57 mln zł.

Szczegółowy podział na poszczególne grupy kosztów wraz z odsetkiem procentowym w stosunku do kosztów ogółem³⁹ obejmował:

- wynagrodzenia i ich pochodne: 28,9% w 2019 r. oraz w pozostałych latach: 32,5%, 29,0%, 22,6%, 27,1%, 40,4%;

- koszty ochrony lasu przed czynnikami szkodliwymi (uszkodzenia spowodowane przez czynniki abiotyczne i antropogeniczne oraz choroby drzew leśnych): 2,5% w 2019 r. oraz w pozostałych latach: 3,52%; 2,43%; 2,3%; 2,64%; 6,03%;

- koszty ochrony ppoż. – 2,3 % w 2019 r. oraz w pozostałych latach: 2,52%, 1,83%, 1,95%, 2,05%, 2,68%;

- koszty ochrony przyrody; w latach 2019-2021 łącznie 11,95 tys. zł⁴⁰ oraz w latach kolejnych: 0,032 mln zł (0,09%) 0,042 mln zł (0,14%), 0,04 mln zł (0,45%).

W trakcie kontroli Nadleśnictwo wskazało, że nie poniosło kosztów adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych, co Nadleśniczy wyjaśnił brakiem takiej kategorii w układzie kosztów w SILP. Powyższe nie było równoznaczne z niepodjęciem działań, a tym samym z nieponoszeniem kosztów przeznaczonych na cel przeciwdziałania zmianom klimatu, co zostało opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 599-600)

³⁸ Według stanu na 31 grudnia lat 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 i na 30 czerwca 2024 r.

³⁹ Kolejność według ich wartości.

⁴⁰ W kolejnych latach: 13 100 zł, 2957 zł, 5 900 zł.

Działania ukierunkowane na zapobieganie szkodom powstałym w związku ze zmianami klimatu, obejmowały przede wszystkim budowę zbiorników retencyjnych, które lokalnie wpływają korzystnie na zdrowotność drzewostanów. Działania Nadleśnictwa w zakresie zapobiegania szkodom powstałym w związku ze zmianami klimatu prowadzone były w ramach średniookresowych i długookresowych celów zagospodarowania lasu, o których mowa w § 100 Instrukcji urządzania lasu – część I. Polegały one na: stosowaniu pożądanych składów gatunkowych drzewostanów zgodnych z warunkami siedlisk leśnych, poprzez zapewnienie odpowiednich typów drzewostanów, zmierzanie do osiągnięcia pożądanej budowy lasu, doborze właściwych sposobów zagospodarowania lasu najkorzystniejszych dla przyjętych celów gospodarki leśnej, zmierzaniu do osiągnięcia pożądanego stanu zdrowotnego i sanitarnego oraz do zachowania równowagi ekologicznej w ekosystemach leśnych.
(akta kontroli str. 1819-1823)

2. Podejmowanie działań związanych ze zmianami klimatycznymi

2.1. Nadleśnictwo podejmowało następujące rodzaje działań zmierzające do adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych:

a/ wprowadzenie zasad leśnictwa ekosystemowego poprzez zachowanie ciągłości istnienia lasu w danym miejscu (odnowienia, uzupełnienia i dolesienia oraz zabiegi pielęgnacyjne w młodszych i starszych drzewostanach);

b/ ograniczenie odpływu wód z kompleksów leśnych, zatrzymanie wody w lesie poprzez regulację stosunków wodnych;

c/ retencję wody w ekosystemach leśnych; w okresie lat 2019-2022 (do końca grudnia) nadleśnictwo realizowało projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych, łącznie powstało 10 zbiorników retencyjnych o łącznej powierzchni 6,15 ha i łącznej pojemności 71 728 m³; powyższe zostało opisane szczegółowo w dalszej części wystąpienia pokontrolnego;

c/ ochrona gleb przed erozją, czyli wykorzystywanie mało inwazyjnych sposobów przygotowania gleby przy zachowaniu jej struktury;

d/ pozostawianie wzdłuż cieków wodnych i zbiorników wodnych pasów szerokości minimum 25 m bez użytkowania rębego;

e/ stosowanie właściwych zabiegów pielęgnacyjnych dostosowanych do wieku drzewostanów i rębni;

f/ zastępowanie gatunków mniej wrażliwych na warunki klimatyczne (np. świerk) bardziej odpornymi (typu buk) oraz dobór odpowiednich gatunków liściastych dostosowanych do siedliska przy zakładaniu upraw na bogatszych siedliskach;

g/ wzmocnienie ochrony przeciwpożarowej lasu poprzez rozwój systemów monitorowania zagrożenia pożarowego oraz infrastruktury przeciwpożarowej;

h/ zwiększanie lesistości oraz racjonalizację użytkowania gruntów, z ograniczeniami, które zostały opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

Działania Nadleśnictwa w zakresie gospodarki leśnej odnoszące się do minimalizacji zagrożenia pożarowego zostały opisane w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli str. 447- 454, 2035-2065)

2.2. Opady i temperatura na posterunku pogodowym były stale monitorowane. Oględzinami⁴¹ objęto posterunek pogodowy znajdujący się przy siedzibie Nadleśnictwa. Oprócz anemometru, tj. urządzenia mierzącego siłę, prędkość

⁴¹ Przeprowadzonymi 27 sierpnia 2024 r.

i kierunku wiatru, na posterunek składały się, m.in.: wilgotnościomierz (na poziomie 2 m i 0,5 mm od gruntu), termometry ułożone na wysokościach 2 m, 0,5 m i 5 cm powyżej gruntu, deszczomierz, urządzenie do oceny promieniowania słonecznego oraz przekąznik. Dane były agregowane codziennie na godzinę 9:00 rano, a automatyczny transfer umożliwiał ich odczytanie na monitorze komputera. Z posterunku pogodowego dane (prezentowane tabelarycznie i w formie wykresu) były przekazywane do RDLP jako *Raport meteorologiczny-Stacja Zawadzkie*. Raport zawierał dane dotyczące temperatury powietrza (na ww. trzech wysokościach), ciśnienia atmosferycznego, prędkości wiatru (wartości min., maks. i kierunku), wilgotności ściółki, opadu chwilowego i sumy opadów. W dniu oględzin dane te wynosiły: temperatura 20,8 st. C, wilgotność powietrza 49,2 - bez opadów. Pomiar wilgotności ściółki odbywał się odrębnie⁴², stosownie do wytycznych Instrukcji⁴³, tj. próbka uśrednioną pochodzącą z dziewięciu różnych miejsc i po poddaniu jej działaniu wagosuszarki umieszczonej w PAD. Przyrządy pomiarowe przynajmniej raz w roku (przed okresem akcji bezpośredniej) przechodziły przegląd techniczny, w razie potrzeby następowała zmiana czujników⁴⁴.

(akta kontroli str. 421-422, 838-839, 842, 896-913, 903-913)

1.2.c) W okresie objętym kontrolą nie występowały na terenie Nadleśnictwa sytuacje kryzysowe lub związane ze szkodami dla gospodarki leśnej. Jak wyjaśnił Nadleśniczy, ulewne deszcze oraz powódź, które miały miejsce we wrześniu 2024 r. nie spowodowały szkód w Nadleśnictwie, co dotyczyło infrastruktury drogowej, melioracyjnej, budynków i drzewostanów.

(akta kontroli str.2228)

Jako stałe zagrożenie Zastępca Nadleśniczego wskazał występowanie półpaszyta jemioly rozpierzchlej w drzewostanach sosnowych, która szczególnie zagraża drzewostanom w momencie osłabienia drzew spowodowanego suszą i obniżeniem wód gruntowych. Jak wskazał Zastępca Nadleśniczego *przy obecnych zmianach klimatycznych, zjawisko to stanowi coraz większy problem*. W latach 2019-2024 z powodu występowania powyższego pasożyta w drzewostanach wykonano 15 ha zrębów sanitarnych. Niekorzystne zjawiska abiotyczne oraz biotyczne zostały ujęte w sprawozdaniach (dwóch kwestionariuszach IOL⁴⁵) skierowanych do RDLP. Nadleśnictwo w badanym okresie podejmowało działania ochronne przed niekorzystnymi zjawiskami i zmianami w stanie zdrowotnym lasów, wywołanymi przez czynniki biotyczne. W latach 2019-2024 na ochronę lasu przed czynnikami szkodliwymi poniesiono koszty w łącznej wysokości 3,812 tys. zł. Wszystkie koszty ochrony lasu zostały poniesione ze środków własnych Nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 447-454, 599-600, 628-639, 2203-2204)

W okresie objętym kontrolą wystąpiło łącznie 21⁴⁶ pożarów, które objęły powierzchnię 2 ha lasów Nadleśnictwa, a straty z tego tytułu wyniosły 34,8 tys. zł⁴⁷.

(akta kontroli str. 599-600)

⁴² W dniu oględzin wilgotność ściółki wynosiła 11,5%.

⁴³ Warunki pomiaru wilgotności ściółki, str. 71-72 Instrukcji.

⁴⁴ Aktualnie umowa z firmą zajmującą się serwisem technicznym MP zawarta na okres do 31 grudnia 2024 r.

⁴⁵ Formularze nr 3 i nr 4.

⁴⁶ Zgodnie z punktem 9.5 *Instrukcji ochrony pożarowej lasu* wydanej przez Lasy Państwowe w 2020 r. przyczynami pożarów były: a/ zaniedbanie (pięciokrotnie), b/ wypadki przy liniach kolejowych (trzykrotnie), c/ podpalenia (trzykrotnie), d/ nieznane (siedmiokrotnie), e/ wypadek związany z energią elektryczną (jeden przypadek), f/ wypadek dotyczące pól uprawnych (jeden przypadek), g/ przyczyny naturalne (jeden przypadek).

⁴⁷ Tj. w 2019 r.: kwota 22,5 tys. zł z czego 2,5 tys. zł to wartość spalonego drzewostanu, a pozostała część dotyczyła kosztów przeprowadzonej akcji gaśniczej; w 2020 r.: łączne straty wyniosły 12,3 tys. zł, w tym wartość utraconego drzewostanu w kwocie 1,7 tys. zł, oraz w 2021 r.: w jednym przypadku wartość spalonego drzewostanu wyniosła 0,01 tys. zł. W latach 2022-2024 występujące pożary nie generowały strat finansowych.

Nie prowadzono rejestru szkód związanych z występowaniem zdarzeń o charakterze kryzysowym (innych niż pożary), co Nadleśniczy wyjaśnił często niemożliwym do wykonania oszacowaniem strat finansowych w uszkodzonych drzewostanach.

(akta kontroli str. 447-454, 599-600, 628-639, 1819-1823, 2195-2200)

3. Realizowanie zadań gospodarczych zawartych w PUL

3.1. W okresie objętym kontrolą w Nadleśnictwie obowiązywały dwa dokumenty PUL; pierwszy obejmujący lata 2013-2022 oraz drugi na lata 2023-2032. Oba sporządzone zostały na okres 120 miesięcy (według stanu lasu na dzień 1 stycznia pierwszego roku jego obowiązywania), co odpowiadało § 4 Instrukcji Urządzania Lasu⁴⁸. PUL na lata 2013-2022 oraz PUL na lata 2023-2032 zostały sporządzone na podstawie ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁴⁹ oraz w oparciu o Instrukcję Urządzenia Lasu stanowiącej załącznik do Zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. Plan Urządzenia Lasu zawierał części składowe:

a/ opis lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia odpowiednio wg stanu na dzień 1 stycznia 2019 r. oraz 1 stycznia 2023 r.,

b/ analizę gospodarki leśnej w poprzednim okresie,

c/ program ochrony przyrody,

d/ określenie zadań dotyczących: etatu miąższościowego użytków głównych, projektowanej powierzchni zalesień i odnowień oraz powierzchni pielęgnowania lasu, ochrony lasu, w tym zadań ochrony przeciwpożarowej, gospodarki łowieckiej, potrzeb w zakresie infrastruktury technicznej.

W trakcie obowiązywania PUL na lata 2013-2022, Minister Klimatu, na wniosek Dyrektora Generalnego LP, zatwierdził⁵⁰ 20 grudnia 2019 r. aneks do dokumentu. Wniosek o aneks uzasadniony był koniecznością zrealizowania zabiegów pielęgnacyjnych na powierzchni około 380,0 ha. Do wniosku dołączony został wykaz drzewostanów uszkodzonych. Dla porównania za ten sam okres wykonanie etatu miąższościowego w cięciach rębnych wyniosło 207 578 m³, tj. 49,02 %. Według stanu na 1 stycznia 2019 r. etat powierzchniowy za pierwsze 5 lat obowiązywania PUL wykonano w 51,6 %.

Zmiana PUL związana była z realizacją obligatoryjnych zabiegów pielęgnowania lasu w zakresie trzebieży wczesnych i trzebieży późnych. Przedmiotowe cięcia sanitarne wynikały ze zmian klimatu, w szczególności przejawiające się suszą (usychanie sosny) i usuwaniem posuszu. W latach 2013-2018 z tej przyczyny usunięto łącznie 27,1 m³ drewna posuszowego. Jak wskazano w uzasadnieniu do wniosku o aneks, drewno uzyskane tym sposobem musiało zostać zaliczone na poczet całego etatu dziesięcioletniego, dlatego obowiązujący w PUL rozmiar pozyskania drewna miąższościowy był niewystarczający⁵¹. W rezultacie nastąpiło zwiększenie pozyskania drewna w użytkach przedrębnych o 50 tys. m³ ponad plan (było 13 027,91 ha i 475 tys. m³ grubizny netto).

(akta kontroli str. 1217-1220, 1279-1283)

⁴⁸ Załącznik do zarządzenia nr 55 DGLP z dnia 21 listopada 2011 r. obowiązującego w jednostkach organizacyjnych LP.

⁴⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 530, j.t.

⁵⁰ Decyzja została podjęta po zaopiniowaniu wniosku Nadleśniczego z 21 czerwca 2018 r. przez RDLP oraz DGLP.

⁵¹ Zgodnie z art. 23 ww. ustawy o lasach, zmiana planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu może być dokonana aneksem, z zachowaniem przepisów art. 22 oraz z zastrzeżeniem, że zwiększenie rozmiaru pozyskania drewna w nadleśnictwie ponad wielkość określoną w planie urządzenia lasu etatem miąższościowym użytków rębnych może nastąpić tylko w związku ze szkodą lub klęską żywiołową.

Wartością dodaną prac nad projektem aneksu była weryfikacja⁵² stopnia zaangażowania zadań dotyczących użytkowania przedrębnych, cięć pielęgnacyjnych oraz hodowli lasu. I tak, za okres pięciu lat wykonanie etatu miąższosciowego w cięciach przedrębnych wyniosło 245 823 m³, co oznaczało, że w stosunku do upływu czasu przekroczone zostało o 8 323 m³. Z kolei realizacja etatu powierzchniowego⁵³ w ciągu pięciu lat obowiązywania PUL (stan na 1 stycznia 2019 r.) wyniosła 47,08 %. W poszczególnych użytkach etat powierzchniowy zrealizowano w następującym zakresie: CPP - 69 %, TWP – 53 %, TPP - 45,3 %. Wniosek do Dyrektora RDLP odnosił się zatem do danych z pozyskania drewna za okres pięciu lat obowiązywania PUL. W pięciu latach pozyskano 543 882,10 m³ drewna, tj. 61 % zatwierdzonego etatu, w tym 295 961,50 m³ w użytkach (64 %) przy jednoczesnym wykonaniu powierzchniowym w cięciach przedrębnych na poziomie 6 133,01 ha (mniej niż 42 % etatu powierzchniowego). Powyższe oznaczało wyprzedzenie w stosunku do planowanych corocznie wielkości miąższosciowych przy pomniejszonym etacie powierzchniowym⁵⁴. Tym samym bez Aneksu nie byłoby możliwe utrzymanie pierwotnego etatu cięć zatwierdzonego decyzją Ministra Środowiska w 2013 r.

(akta kontroli str. 1217-1220, 1760-1818)

Plan Urządzenia Lasu stanowił podstawę gospodarki leśnej od początku jego obowiązywania niezależnie od faktu jego zatwierdzenia przez właściwego ministra. Aktualnie obowiązujący PUL dla Nadleśnictwa na lata 2023-2032 zatwierdzony był przez Ministra Klimatu i Środowiska decyzją z 30 maja 2023 r., co oznaczało, że w okresie od 1 stycznia 2023 r. do 29 maja 2023 r. Nadleśnictwo prowadziło gospodarkę leśną bez zatwierdzonego PUL, tj. w oparciu o projekt⁵⁵ PUL. Zasady sporządzania PUL, określone przepisami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu⁵⁶, wskazywały, że opracowanie PUL w przypadku lasów będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe zleca Dyrektor RDLP, nie później niż na 15 miesięcy przed upływem okresu obowiązywania dotychczasowego PUL⁵⁷. Prace nad jego opracowaniem zostały podjęte 17 czerwca 2020 r., a zatem na 30 miesięcy przed upływem okresu obowiązywania PUL z 2013 r. PUL został opracowany przez wyłonione w drodze przetargu publicznego Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej - Oddział w Brzegu⁵⁸. Dyrektor Ochrony Środowiska w Opolu oraz Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pozytywnie zaopiniowali projekt PUL wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych zwrócił się do Ministra Środowiska o zatwierdzenie projektu PUL sporządzonego dla Nadleśnictwa na lata 2023-2032.

(akta kontroli str. 1423-1457)

⁵² Zadanie ujęto w umowie z Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu.

⁵³ Suma zabiegów CPP, TWP, TPP.

⁵⁴ Za cały rok 2017 w kategorii użytków przygodnych pozyskano 93 121 m³ drewna, co świadczyło o wzmożonym w tym roku pozyskaniu drewna pochodzącego z cięć sanitarnych. Dla porównania średniorocznie pozyskanie wyniosło 4 807 m³, a łącznie w okresie lat 2013-2018 wyniosło 24 033 m³.

⁵⁵ Zgodnie z obowiązującym wówczas § 135 ust. 7 Instrukcji urządzania lasu część 1 – Instrukcja sporządzania projektu planu urządzania lasu dla nadleśnictwa, projekt PUL staje się planem urządzania lasu po jego zatwierdzeniu, przez Ministra właściwego do spraw środowiska. Instrukcja stanowiła załącznik do Zarządzenia 55 DGLP z dnia 21 listopada 2011 r.

⁵⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 1302.

⁵⁷ Jednocześnie ustawa o lasach nie ustaliła terminu opracowania, uzgodnienia, zatwierdzenia, czy też przekazania nadleśniczemu PUL.

⁵⁸ Dalej: BUL.

Obowiązujący na lata 2023-2032 PUL dla Nadleśnictwa powstał w trakcie szeregu prac, przy współudziale (w części z nich) Nadleśniczego. Do działań tych należały: a/ zwołanie⁵⁹ Komisji Założeń Planu (KZP) przez Dyrektora RDLP w Katowicach celem wypracowania „Założeń do sporządzenia projektu Planu Urządzenia Lasu” wraz z Programem Ochrony Przyrody i Prognozą Oddziaływania Planu na Środowisko⁶⁰; uczestnikiem prac Komisji⁶¹ był również Nadleśniczy; b/ podanie do publicznej wiadomości przez Dyrektora RDLP w Biuletynie Informacji Publicznej RDLP i lokalnej prasie⁶² informacji o przystąpieniu do opracowania projektu PUL. Zadania ujęte powyżej (pkt a i b) zostały powierzone Nadleśniczemu w treści pisma RDLP w sprawie zwołania KZP. Oba działania związane z upublicznieniem informacji o możliwościach zapoznania się z projektem PUL wraz z Prognozą oddziaływania Planu na środowisko, należały do Nadleśniczego. Zawiadomienia o przystąpieniu do opracowania projektu PUL, jak również ogłoszenie o wyłożeniu do publicznej wiadomości Projektu PUL Nadleśnictwo zamieściło w lokalnej tygodniku *Strzelec Opolski* (odpowiednio w wydaniach 23-29 czerwca 2020 r. oraz 29 listopada – 5 grudnia 2020 r.).

(akta kontroli str. 1423-1430)

Nadleśniczy przekazał do BUL materiały: a/ kopię bazy SILP po wcześniejszym wykonaniu kontroli logicznych w SILP; b/ warstwy numeryczne Leśnej Mapy Numerycznej; c/ opracowanie glebowo-siedliskowe (warstwy siedlisk)⁶³. W toku prac urządzeniowych (III etap prac) przedstawiciele Nadleśnictwa w ramach zespołu zadaniowego przeprowadzili kontrolę pomiaru miąższości na powierzchniach kołowych zakładanych w trakcie prac urządzeniowych wraz z kontrolą inwentaryzacji drewna martwego.

(akta kontroli str. 1457-1476)

Kolejną czynnością, w której uczestniczył Nadleśniczy była Narada Techniczno-Gospodarczej (w październiku 2022 r.); jej przedmiotem była m.in. analiza gospodarki leśnej za okres obowiązywania poprzedniego PUL – na podstawie referatu Nadleśniczego, koreferatu wykonawcy projektu PUL wraz z oceną oddziaływania na środowisko czynności gospodarczych wykonywanych zgodnie z dotychczasowym PUL. Czynny udział Nadleśniczego w ww. Naradzie polegał na przygotowaniu, przekazaniu i wygłoszeniu referatu na temat gospodarki przeszłej Nadleśnictwa, co odpowiadało regulacjom § 127 ust. 4 Instrukcji Urządzania Lasu (część I Instrukcja sporządzania projektu planu urządzenia lasu dla nadleśnictwa).

(akta kontroli str. 1205-1214, 1571-1574)

Nadleśnictwo przeprowadziło 20 stycznia 2023 r. uzgodnienia PUL na lata 2023-2032 z dwoma podmiotami:

1/ Komendą Wojewódzką PSP w Katowicach - uzgodnienia w części dotyczącej ochrony ppoż. pn. *Kierunkowe wytyczne z zakresu ochrony przeciwpożarowej*;

⁵⁹ Pismo Dyrektora RDLP (Zespołu ds. Urządzania Lasu) zwołujące posiedzenie w trybie wideokonferencji (okres pandemii i ograniczeń).

⁶⁰ Do RDLP należało wyłonienie wykonawcy projektu PUL (Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej w Brzegu) wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko, wykonanie prac terenowych, a następnie kameralnych przez wykonawcę Planu, wykonanie zestawień zbiorczych danych inwentaryzacyjnych wraz z ich zobrazowaniem na mapach przeglądowych, zaprojektowanie wskazówek gospodarczych, aktualizację Programu Ochrony Przyrody, sporządzenie Prognozy oddziaływania planu na środowisko.

⁶¹ Posiedzenie Komisji odbyło się w dniu 23 lipca 2020 r. Oprócz Nadleśniczego uczestnikami byli przedstawiciele RDLP, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Zespołu Ochrony Lasu, urzędów, samorządów, przedsiębiorców leśnych oraz osoby zainteresowane gospodarką leśną i ochroną przyrody w lasach nadleśnictwa.

⁶² Zawiadomienie o przystąpieniu do opracowania projektu PUL w lokalnej prasie „Strzelec Opolski” wydanie z 23 czerwca 2020 r.

⁶³ Protokół z 4 maja 2021 r. z przekazania danych z SILP na potrzeby opracowania projektu PUL w Nadleśnictwie Zawadzkie.

2/ Komendą Wojewódzką PSP w Opolu - w zakresie zagadnień ochrony przeciwpożarowej dla obszaru województwa opolskiego, jak również mapy przeglądowej ochrony przeciwpożarowej Nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 1215, 1571-1574)

3.2. PUL⁶⁴ określał zadania gospodarcze dla Nadleśnictwa z uwzględnieniem trwale zrównoważonej gospodarki leśnej⁶⁵, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1a ustawy o lasach. Na przykładzie planu finansowo-gospodarczego na 2023 rok, przyjętego zarządzeniem DGLP⁶⁶, zadania rzeczowe zostały podzielone na dziewięć grup w stosunku do następujących powierzchni: 5 300,03 ha⁶⁷ - odnowienia i zalesienia⁶⁸; 4 336,44 ha - wyprzedzające przygotowania gleby pod odnowienie i zalesienie; 30 041,05 ha⁶⁹ - pielęgnowanie lasu oraz 19 947,54 ha trzebieże wczesne.

W Nadleśnictwie powierzchnia lasów gospodarczych (drzewostany niezaliczone do lasów ochronnych i rezerwatowych) wynosiła 135,94 ha. Lasy ochronne⁷⁰ zostały podzielone na lasy glebochronne (334,14 ha) oraz lasy uszkodzone na skutek działalności przemysłu (17 932,34 ha). Działania Nadleśnictwa w zakresie utrzymywania lasów ochronnych zostały opisane w dalszej części wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 714-749)

Zadania z zakresu prac hodowlanych – odnowienia, zalesienia, pielęgnowania lasu, melioracji agrotechnicznych i wodnych zostały ujęte we wskazaniach gospodarczych opisu taksacyjnego sporządzonych dla Nadleśnictwa Zawadzkie. Podstawą sporządzonych planów były wskazówki gospodarcze umieszczone w obowiązującym PUL w części tabelarycznej⁷¹ podane w kartach dokumentacji źródłowej opisów taksacyjnych, zebrane w trakcie prac terenowych, wykaz gruntów przeznaczonych do odnowienia i zalesienia, opracowany plan cięć użytków rębnych właściwych. Zadania gospodarcze w zakresie odnowienia i pielęgnowania lasu zrealizowano w 2023 r. w następującym rozmiarze:

- zalesienia gruntów rolnych i nieużytków – plan 0 ha, wykonanie – 0 ha,
- odnowienia - zręby, halizny i płazowizny, odnowienia przy rębniach częściowych i stopniowych - 140,74% (plan 27,77 ha; wykonanie 38,15 ha),
- pielęgnowanie gleby, pielęgnowanie upraw (czyszczenie wczesne – CW), pielęgnowanie młodników) – 105,82 % (plan 446,05 ha; wykonanie 472,17 ha).

Ujęte w planach rzeczowo finansowych na 2023 r. wskaźniki z zakresu pielęgnowania lasu zostały w pełni wykonane, a nawet przekroczone. Wpływ na powyższe miał fakt, że pielęgnowanie lasu obejmuje zabiegi, których wykonanie uzależnione jest od bieżących potrzeb upraw. Na wykonywanie tych zabiegów w uprawach leśnych znaczny wpływ mają warunki atmosferyczne występujące w danym roku gospodarczym. Dlatego trudno określić precyzyjnie poziom ich wykonania na etapie planowania, które odbywa się w roku poprzednim

(akta kontroli str. 1014-1017, 1114-1118, 1233-1235, 1571-1574)

⁶⁴ Aktualny PUL jak również PUL z 2013 r. wraz z aneksem.

⁶⁵ Część C. Opis zasad określania zadań gospodarczych dla nadleśnictwa wraz zestawieniami tych zadań.

⁶⁶ Zarządzenie nr 25 Dyrektora RDLP w Katowicach z dnia 17 maja 2023 r. w sprawie planu finansowo-gospodarczego Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach na rok 2023.

⁶⁷ W tym odnowienia naturalne, zalesienia.

⁶⁸ Nadleśnictwo nie posiadało w PUL gruntów do zalesienia w żadnym z badanych lat.

⁶⁹ W tym czyszczenia wczesne, i późne, pielęgnowanie gleby i wprowadzanie podszytów.

⁷⁰ Uznanie lasów za ochronne dla Nadleśnictwa przypadło na okres, kiedy Nadleśnictwo składało się z pięciu obrębów leśnych; od 1994 r. zostały utworzone trzy obręby (Kielcza, Kolonowskie i Zawadzkie).

⁷¹ Wykaz projektowanych cięć rębnych z zestawieniami tabelarycznymi.

Jak wynikało z PUL⁷², w Nadleśnictwie istniał niewielki udział drzewostanów w klasie odnowienia (351,99 ha, tj. 1,91 % ogółu powierzchni). Podobnie w rozkładzie miąższościowym - udział drzewostanów w klasie odnowienia był bardzo mały (90 790m³, tj. 1,94 % ogółu powierzchni).

(akta kontroli str. 1232-1240)

4. Pozyskanie drewna

4.1. Sporządzanie planów i harmonogramów pozyskania i sprzedaży drewna, terminowe zestawienia i kontrolę formalną szacunków brakarskich, czy analizę wykonania wniosków cięć w zakresie użytkowania lasu przypisano do zakresu czynności specjalisty Służby Leśnej ds. użytkowania lasu. Pracownik odpowiedzialny za ten obszar współpracował z leśniczymi⁷³, do których zadań należał całokształt spraw związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej w leśnictwie, opartej o PUL⁷⁴. W latach 2019-2024 w ramach użytkowania rębного i przedrębного pozyskano łącznie 558 556,08 m³ grubizny.

Wielkość pozyskanego drewna (grubizna) w każdym roku objętym kontrolą dla całego Nadleśnictwa z podziałem na drewno pozyskane w użytkowaniu rębным i przedrębным wynosiły odpowiednio⁷⁵:

w 2019 r. – 96 582,37 m³, 58 027,30 m³ i 39 382 m³,

w 2020 r. – 90 783,10 m³, 42 543,89 m³ i 48 835,79 m³,

w 2021 r. – 112 865,92 m³, 70 919,52 m³ i 44 277,85 m³,

w 2022 r. – 103 501,63 m³, 68 478,22 m³ i 36 321,28 m³,

w 2023 r. – 95 676,94 m³, 56 828,42 m³ i 40 432,24 m³,

w 2024 r. – 59 146,12 m³, 26 090 m³ i 16 359 m³.

PUL na lata 2013-2022 przewidywał pozyskanie drewna w wysokości 948 419,00 m³.

Wykonanie etatu za ww. dziesięciolecie wynosiło 947 622,73 m³ (przeciętnie 94,8 tys. m³ pozyskanego drewna na rok), co skutkowało wynikiem 99,91 % masy drewna określonej w decyzji zatwierdzającej PUL.

(akta kontroli str. 599-600, 1232-1240)

Jak wyjaśnił Nadleśniczy, różnica 22 082 m³ w kolejnych dwóch latach 2020 i 2021 wynikała stąd, że w roku 2020 na planowane pozyskanie drewna w wysokości 103 184,00 m³ pozyskano 90 783,10 m³ (88 %). Niższe wykonanie było spowodowane załamaniem się rynku drzewnego i brakiem zbytu drewna, w związku z pandemią Covid-19. W związku z powyższym w roku 2021, zaszła konieczność nadrobienia zaległości w cięciach pielęgnacyjnych – trzebieżach, poprzez zwiększenie rozmiaru pozyskania, co pozwoliło w połączeniu z rozmiarem pozyskania w roku 2022 na pełną realizację zadań określonych w PUL. Jak wskazał Nadleśniczy, zgodnie z § 1 pkt 1 zarządzenia nr 66 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych (wprowadzającego Zasady Użytkowania Lasu) „Etat cięć rozlicza się w cyklu planu 10-letniego”.

(akta kontroli str. 2171-2179)

⁷² Elaborat. Ogólna charakterystyka lasu.

⁷³ Leśnicy corocznie składają propozycje powierzchni do szacunków brakarskich na kolejny rok, w rozmiarze około 1/10 Planu. Wybór powierzchni weryfikowany jest przez Zastępcę Nadleśniczego oraz Specjalistę ds. Użytkowania Lasu. Prowadzenie pozyskania drewna w ten sposób prowadzi do wykonania właściwych zabiegów z udziałem pozyskania drewna na wszystkich powierzchniach ujętych w PUL w całym okresie jego obowiązywania.

⁷⁴ W Nadleśnictwie szacunki brakarskie dotyczące pozyskania drewna sporządzano na podstawie i zgodnie z obowiązującym PUL. Ponieważ PUL sporządzany jest na okres 10 lat, roczne pozyskanie planowane jest jako około 1/10 powierzchni (w przybliżeniu również 1/10 masy drewna) określonej w PUL. Powierzchnie, na których planowane jest pozyskanie drewna zawierają odpowiednią wskazówkę gospodarczą zapisaną w PUL.

⁷⁵ Uwzględniono w tym drewno opałowe.

Na próbie 10 oddziałów (wydzielen leśnych wchodzących w skład trzech leśnictw⁷⁶) stanowiących łącznie 157,56 ha⁷⁷, badaniem objęto realizację wskazówek gospodarczych ujętych w PUL (część tabelaryczna) w zestawieniu z faktycznym wykonaniem planu w 2023 r. Porównanie kilku dokumentów⁷⁸ wykazało, że stopień wykonania planu pozyskania drewna odnoszącego się do wybranej grupy czynności (TWP, TPP, CCP) wyniósł od 91,27 % do 163,67 %⁷⁹. Zgodnie z rocznym planem finansowo-gospodarczym na rok 2023 pozyskanie drewna ogółem wynosiło 96 221 m³, co oznaczało, że pozyskano mniej drewna o 544,06 m³ (0,56 %).

(akta kontroli str. 1285 -1334)

4.2. Na podstawie danych z SILP⁸⁰ stwierdzono, że pozyskanie drewna w Nadleśnictwie, w ramach etatów cięć w użytkowaniu rębny (zręby, użytki przygodne, rębne, przestoje, płazowiny), jak i w użytkowaniu przedrębnym (użytki przygodne przedrębne, trzebieże wczesne i trzebieże późne) nie przekraczało wielkości ustalonych w PUL. Porównania zgodności dokonywanych cięć z PUL na lata 2023-2032 dokonano w oparciu o próbę cięć w 2023 r. w 10 pododdziałach leśnych, na których prowadzono wycinkę. Cięć dokonano zgodnie z przypisaną wskazówką gospodarczą⁸¹, zastosowano odpowiednią rębnię, a cięć dokonano na prawidłowej powierzchni, zachowując oznakowane drzewa dziuplaste.

(akta kontroli str. 993, 1002-1113, 1279-1314)

Pozyskanie drewna pochodzącego z cięć przygodnych, w tym sanitarnych odbywało się w ramach etatu zatwierdzonego w PUL. Istniejące zasady typowania drzewostanów polegały na tym, że Leśniczowie określali w terenie ilość drewna do usunięcia i zlecali ich pozyskanie według potrzeb wynikających ze stanu sanitarnego lasu, w ramach zwalczania szkodników, usuwania wywałów i wiatrołomów drzew. Drewno pozyskane w ramach użytkowania przygodnego w użytkach rębnych i przedrębnych wliczano do realizacji etatu miąższościowego cięć.

(akta kontroli str. 993, 1002-1113, 1279-1314)

4.3. W okresie od 1 stycznia do 29 maja 2023 r.⁸² nie były prowadzone zręby na obszarach objętych ochroną przyrodniczą, w tym obszarze Natura 2000. Dobór obszarów leśnych, wielkości cięć i ich struktury gatunkowej odbywał się na podstawie projektu PUL po Naradzie Techniczno-Gospodarczej (NTG), który został już przekazany Nadleśnictwu przez wykonawcę. Zgodnie z wytycznymi⁸³ Dyrektora RDLP *w sprawie expiracji starego PUL i prowadzeniu TZWGL przed zatwierdzeniem nowego PUL*, organ ten za podstawę określenia zadań dla Nadleśnictwa przyjął rozmiary zadań, które zostały zwymiarowane w opracowywanym ale jeszcze niezatwierdzonym PUL.

⁷⁶ Leśnictwa Dębie, Haraszowskie i Rytwiny.

⁷⁷ Powierzchnia gruntów 10 pododdziałów była związana z gospodarką leśną Leśnictwa Rytwiny (pododdziały: 147 a, 240 b, 240 c, 215 a, 216 d); Leśnictwa Dębie, (pododdział 14 k); Leśnictwa Haraszowskie, pododdziały (789 n, 819 g, 819 k, 819 l)

⁷⁸ Dwóch dokumentów z SILP (realizacja wskazówek gospodarczych i raportu LPIR-8) z Wykonaniem planu pozyskania w roku 2023 z panelu Leśniczego (Raporty).

⁷⁹ Rozmiar zadań przewidziany został na okres 10 lat dlatego nie stanowi to przekroczenia wskazówki z PUL.

⁸⁰ Rozliczenie pozyskania grubizny za okres 2019-2022 i za okres 1 stycznia 2023 do 30 czerwca 2024 r. w wyszczególnieniu cięć w użytkowaniu rębny i przedrębny w ramach PUL oraz ciec sanitarnych i przygodnych poza PUL.

⁸¹ Wskazania (wskazówki) gospodarcze stanowią element opisu taksacyjnego. Obejmują projektowane na najbliższe dziesięciolecie zadania z zakresu użytkowania lasu, ochrony lasu, hodowli lasu, melioracji, zagospodarowania gruntów nieleśnych oraz budowy i remontów urządzeń związanych z gospodarką leśną.

⁸² Bez zatwierdzonego PUL przez Ministra Klimatu i Środowiska.

⁸³ Pismo znak ZU.6004.31.2022ZU.6004.31.2022 z dnia 19 grudnia 2022 r.

Dyrektor RDLP przy wydaniu ww. wytycznych powołał przepis art. 34 ustawy o lasach, dotyczący inicjowania, koordynowania i nadzorowania działalności nadleśniczych.

(akta kontroli str. 1275-1278, 1293-1324)

W okresie pięciu pierwszych miesięcy 2023 r. Nadleśniczy prowadził gospodarkę leśną przy osiągnięciu następujących rozmiarów powierzchniowych:

- zalesienia na powierzchni 0 ha,
- odnowienia na powierzchni 105,96 ha,
- czyszczenia późne na powierzchni 43,67 ha,
- czyszczenia wczesne na powierzchni 25,36 ha,
- pielęgnację na powierzchni 3,68 ha,
- czyszczenia późne z pozyskaniem na powierzchni 0 ha,
- trzebież wczesną pozytywną na powierzchni 151,14 ha,
- trzebież późną pozytywną na powierzchni 606,46 ha,
- pozyskano 39 346,52 m³ drewna (W+S+M).

(akta kontroli str. 1285-1334)

4.4. Zgodnie z wyjaśnieniami Zastępcy Nadleśniczego, na poziomie nadleśnictwa nie było możliwości porównywania jakichkolwiek danych pomiędzy raportami LPIR-8 oraz wynikami Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL). Obliczenia w WISL wykonywane są bowiem w ramach jednostek inwentaryzacyjnych (kraju, województw, krain przyrodniczo-leśnych oraz zasięgów terytorialnych RDLP). W działaniach tych nie biorą udziału nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 1609-1611)

5. Aktywność w zakresie zwiększania powierzchni lasów i ich bioróżnorodności

5.1. Elaborat oraz Opis taksacyjny (część II PUL) oprócz zmian powierzchni gruntów będących w zarządzie Nadleśnictwa i struktury ich użytkowania, struktury wiekowej drzewostanu, składu gatunkowego, zawierał inwentaryzację stanu lasu oraz wskazania gospodarcze projektowane w poszczególnych drzewostanach na okres 10 lat.

Na przestrzeni lat 2013-2023⁸⁴ przeciętna zasobność drzewostanów wzrosła z 237 m³ do 253 m³, z kolei zasoby miąższościowe drzewostanów wzrosły z 4362 tys. m³ do 4680 tys. m³. Średnia wieku drzew zwiększyła się z 56 do 57 lat.

Zwiększeniu uległy też wskaźniki stanu zasobów drzewnych w dłuższej perspektywie (wybrane lata: 1982, 1994, 2003, 2013, 2023), które wynosiły odpowiednio: 162, 177, 206, 237 i 253⁸⁵. W trakcie ostatniej rewizji PUL, dokonano oceny wpływu wykonywanych zabiegów gospodarczych na stan lasu⁸⁶; w analizie tej wykorzystano dane o wielkości zasobów 21 gatunków panujących i porównano wielkość zasobów drzewnych według stanu na 2013 rok i 2022 rok. Odnotowano wzrost zasobności z 237,02 m³/ha do 253,36 m³/ha. Zasobność 14 gatunków zwiększyła się, na tym samym poziomie – pięć gatunków, spadek zasobności dotyczył dwóch gatunków⁸⁷.

W planach średniookresowych w PUL w pierwszej kolejności brano pod uwagę inicjowanie i kształtowanie naturalnych procesów odnowieniowych oraz wykorzystywanie istniejących już odnowień naturalnych w drzewostanach. Kwalifikowanie drzewostanów do użytkowania rębego odbywało się, z zachowaniem ostępowego porządku cięć, nawrotów cięć i okresów odnowienia, z uwzględnieniem specyficznych grup drzewostanów, w następującej kolejności: drzewostany w klasie

⁸⁴ Porównaniu podlegały stan na 1 stycznia 2013 r. i na 1 stycznia 2023 r.

⁸⁵ PUL 2023-2032 Elaborat.

⁸⁶ Wyniki analizy gospodarki leśnej za okres obowiązywania dotychczasowego Planu urządzenia Lasu.

⁸⁷ JW z 216,59 w 2013 r. do 157,70 w 2022 r. oraz LP z 173,66 w 2013 r. do 112,50 w 2022 r.

odnowienia i w klasie do odnowienia⁸⁸, drzewostany przeszlorębne, drzewostany rębne. Zgodnie z Zasadami Hodowli Lasu⁸⁹, Nadleśnictwo realizowało działania zmierzające do podniesienia stopnia odporności oraz zwiększenia potencjału adaptacyjnego lasów, w tym zwiększanie różnorodności gatunkowej i strukturalnej drzewostanów, zachowanie i zwiększanie wewnątrzgatunkowej zmienności genetycznej, zwiększanie odporności poszczególnych osobników na czynniki abiotycznym i biotycznym, przebudowę drzewostanów odznaczających się wysokim poziomem ryzyka powstania różnego rodzaju szkód.

(akta kontroli str. 1219-1274, 2118-2148)

5.2. Nadleśnictwo podejmowało odpowiednie działania, zgodne z *Zasadami użytkowania lasu*, w przypadkach wystąpienia organizmów szkodliwych. Zabiegi zwalczające polegały na mechanicznym zwalczaniu owadów i odnosi się do upraw leśnych i były zarządzane przez Dyrektora RDLP, zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o lasach. I tak, w latach 2019-2024 wykonywano zabiegi chemiczne (agrolotnicze) zwalczające osnuję gwiaździstą⁹⁰ na powierzchniach (od największej do najmniejszej) - od 333 ha w 2021 r. do 27 ha w 2023 r.

Zabiegi zwalczające zapobiegły masowemu zamieraniu drzewostanów z tytułu żerów szkodnika, jak i występowaniu szkodników wtórnych, które powodują zamieranie drzew lub całych drzewostanów. Nadleśnictwo podejmowało też zabiegi zwalczające szeliniaka sosnowca na powierzchniach: 0,42 ha w 2019 r. oraz 8,15 ha w 2021 r. Podejmowano również zabiegi zwalczające szkodniki wtórne⁹¹, działania te polegały na usuwaniu posuszu czynnego w drzewostanach. W rezultacie pozyskano: w 2019 r. 1138 m³ posuszu, w 2021 r. 26,18 m³ posuszu i w 2023 r. 4,17 m³ posuszu.

Druga grupa działań przeciwdziałających występowaniu organizmów szkodliwych były to zabiegi ochronne lasu (upraw) przed zwierzyną, które polegały na wykonaniu grodzień oraz zabezpieczenia chemicznego sadzonek. Dotyczyły one powierzchni (odpowiednio w latach 2019-2023): 114,07 ha, 128,28 ha, 114,34 ha, 142,43 ha i 192,31 ha.

Wielkości powierzchni występowania uszkodzeń i wykonanych zabiegów ochronnych ujęte zostały w dwóch zamieszczonych w Instrukcji Ochrony Lasu⁹² formularzach, tj. Formularzu nr 3 obrazującym rozmiar uszkodzeń spowodowanych przez owady, ssaki) i Formularzu nr 4 wskazującym na rozmiar uszkodzeń spowodowanych przez czynniki abiotyczne antropogeniczne oraz choroby drzew leśnych). Nadleśnictwo Zawadzkie nie opracowało metodyki określania strat finansowych z tytułu występowania organizmów szkodliwych.

Jak wyjaśnił Nadleśniczy, oszacowanie strat finansowych związanych z uszkodzonymi drzewostanami jest w praktyce bardzo trudne.

(akta kontroli str. 640-665, 1821-1823)

5.3. W obu dokumentach urzędzeniowych PUL obowiązujących łącznie w latach 2019-2024 nie przewidziano dokonywania przez Nadleśnictwo zalesień gruntów.

⁸⁸ Łączna powierzchnia drzewostanów w klasie odnowienia na terenie nadleśnictwa wynosi 351,99 ha i w stosunku do danych z V rewizji. wzrosła o 236,08 ha.

⁸⁹ Zasady Hodowli Lasu z 2011r. stanowiące załącznik do Zarządzenia nr 53 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. oraz obowiązujące od 1 stycznia 2024 r. Zasady Hodowli Lasu stanowiące załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 108 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 5 grudnia 2023 r.

⁹⁰ Osnuja gwiaździsta jest owadem tworzącym zjawisko masowego, często wielkopowierzchniowego, przybierającego rozmiar kłęski, występowania (gradacje).

⁹¹ Kornik drukarz, kornik ostrozębny, kornik modrzewowiec i przyplaszczek granatek.

⁹² Formularze są załącznikami do Zarządzenia nr 109 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 5 grudnia 2023 r. wprowadzona do stosowania w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych znowelizowana Instrukcja Ochrony Lasu.

Grunty przeznaczone do zalesienia określały miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub decyzje właściwych organów o warunkach zabudowy.

(akta kontroli str. 993-1032, 1035-1080)

PUL uwzględniło potrzebę wzmocnienia produkcyjnych funkcji lasu poprzez działania polegające na: a/ minimalizacji negatywnego oddziaływania na środowisko; b/ zachowaniu ochrony i odpowiedniego wzmocnienia biologicznej różnorodności w ekosystemach leśnych i konieczność takiego planowania urzędzeniowego, które preferuje odnowienia naturalne, jeżeli tylko występują warunki zapewniające odpowiednią ilość i jakość zasobów leśnych, c/ zachowaniu gatunków rodzimych i lokalnych (dobrze dostosowanych do warunków siedliskowych w odnowieniach i zalesieniach; d/ pozostawieniu obumarłych drzew stojących i leżących, drzew dziuplastych, starodrzewi i szczególnie rzadkich gatunków drzew, w liczbie i rozmieszczeniu koniecznym do zapewnienia różnorodności biologicznej, z uwzględnieniem potencjalnego oddziaływania na zdrowie i stabilność lasów oraz ekosystemów sąsiadujących z lasem. W odniesieniu do poprzedniego PUL działania w tym zakresie potwierdził referat kierownika Zespołu Ochrony Lasu w Opolu na Naradę Techniczno-Gospodarczą dotyczący kierunkowych zadań z zakresu ochrony lasu.

(akta kontroli str. 1219-1220, 1035-1080)

Nadleśnictwo monitorowało stan lasu i podejmowało konieczne zabiegi profilaktyczne i ochronne, tym samym realizowało obligatoryjne zapisy Instrukcji Ochrony Lasu⁹³, Zasad Hodowli lasu⁹⁴, a także przepisy rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej.

(akta kontroli str. 993-1032)

6. Nabywanie nieruchomości

6.1. Nadleśnictwo w okresie objętym kontrolą przejęło od Wojewody Opolskiego i Wojewody Śląskiego grunty leśne – 19 działek ewidencyjnych o łącznej pow. 9,1676 ha. Pozostałe działania⁹⁵ mające na celu przejęcie w zarząd Lasów Państwowych gruntów przeznaczonych do zalesienia stanowiących własność Skarbu Państwa nie przyniosły rezultatów.

(akta kontroli str. 599-600, 2304-2322)

Brak efektów w postaci pozyskania gruntów wyjaśnił Zastępca Nadleśniczego: (...) *zagadnienie rozpatrywano łącznie z możliwością pozyskania takich gruntów w drodze zakupu od właścicieli prywatnych, bądź zamiany z gminami. Działania (...) nie przyniosły efektu, przede wszystkim z powodu trudności związanych z weryfikacją właścicieli potencjalnych gruntów, jak również braku zainteresowania właścicieli.*

(akta kontroli str. 666-671)

W latach 2019-2023 prowadzono korespondencję z pięcioma starostwami, na terenie których położone jest Nadleśnictwo. W 2024 r. podjęto ponadto działania mające na celu przejęcie gruntów z Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR).

⁹³ Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 22 listopada 2011 r. w sprawie wprowadzenia „Instrukcji ochrony lasu” (Od 1 stycznia 2024 r. - załącznik do zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 109 z dnia 5 grudnia 2023 r.

⁹⁴ Zarządzenie nr 53 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie wprowadzenia „Zasad hodowli lasu” w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Od 1 stycznia 2024 r. - załącznik nr 1 do zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 108 z dnia 5 grudnia 2023 r.

⁹⁵ W 2023 r. wystąpiło do pięciu starostw z wnioskiem o udostępnienie danych w Ewidencji Gruntów i Budynków, w celu zidentyfikowania możliwych do przejęcia z zasobów nieruchomości Skarbu Państwa gruntów, które byłyby wykorzystane docelowo na potrzeby gospodarki leśnej. Komplet informacji otrzymano ze wszystkich Starostw.

W rezultacie analizy wytypowano w zasobach KOWR 29 nieruchomości o łącznej powierzchni 216,7 ha, które Nadleśnictwo uznało za przydatne do prowadzenia gospodarki leśnej.

(akta kontroli str. 877-878, 2304-2322)

6.2. W latach 2019-2024 nabyto od osoby fizycznej jedną nieruchomość w trybie art. 37 ust. 1 ustawy o lasach. Powierzchnia zakupionego gruntu wyniosła 6,94 ha (Ls V – 4,7010; ŁVI– 1,3930 grunt przeznaczony do zalesienia⁹⁶).

Wprawdzie w związku z przysługującym prawem pierwokupu (w trybie art. 37a ust. 1 ustawy o lasach), skierowano do Nadleśnictwa w tym okresie łącznie 96 zawiadomień o zamiarze zbycia nieruchomości, tj. w 2019 r. 31; w 2020 r. 28; w 2021 r. 9; w 2022 r. 13; w 2023 r. 11; w 2024 r. 4, jednak analizy zbywanych gruntów nie przemawiały za skorzystaniem z prawa pierwokupu.

Jak wyjaśnił Zastępca Nadleśniczego, *główną przyczyną rezygnacji z prawa pierwokupu była ich mała atrakcyjność wynikająca ze sprzedaży współudziału w działce⁹⁷ (np. udział 88/10 000). Do pozostałych przyczyn nieskorzystania z prawa pierwokupu należały: położenie działki wśród obcych własności, częściowe zabudowy działki ewidencyjnej, inne niż leśne, przeznaczenie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego. Wszystkie przypadki dotyczące pierwokupu były rozpatrywane komisyjnie, a ustalenia akceptowane przez Nadleśniczego.*

(akta kontroli str. 666-672, 675-687, 2304-2322)

W 2020 r. Nadleśnictwo dokonało zamiany⁹⁸ gruntów z Gminą Krupski Młyn. Zamiana objęła trzy nieruchomości w zarządzie Nadleśnictwa oraz cztery nieruchomości, których właścicielem była Gmina Krupski Młyn.

(akta kontroli str. 666-672)

7. Działania w celu ograniczania negatywnego wpływu antropopresji

Nadleśnictwo nie prowadziło w latach 2019-2024 analiz dotyczących ograniczenia negatywnego wpływu antropopresji⁹⁹. Według PUL¹⁰⁰ największa antropopresja ma związek ze zbiorem owoców runa leśnego począwszy od wiosny do jesieni. Zalecenia dla Nadleśnictwa zostały zamieszczone w Programie Ochrony Przyrody i dotyczyły błotniaka stawowego, zagrożonego utratą siedlisk lęgowych na skutek zwiększenia antropopresji w strefie brzeżnej jezior i zbiorników wodnych. Wskazano działania ochronne dla błotniaka stawowego poprzez ograniczenia w zabudowie hydrotechnicznej, a także zaniechanie osuszania torfowisk i zbiorników śródpolnych. Zalecenie dotyczyło też wprowadzenie stref ciszy i ograniczenia turystyki wodnej na zbiornikach wodnych w pobliżu legowisk gatunku.

Ponadto Nadleśnictwo prowadziło kampanie społeczne promujące prawidłowe korzystanie z lasu, a mające na celu również ograniczenie negatywnego wpływu antropopresji.

(akta kontroli str. 1033-1080, 2304-2309)

⁹⁶ Niezabudowana działka w Kielczy (lasy i łąki trwale) nabyta na podstawie aktu notarialnego Rep. A nr 14380/2023.

⁹⁷ W samym 2019 r. było 25 tego typu umów sprzedaży.

⁹⁸ Akt notarialny Rep. A nr 5497/2020 z 4 czerwca 2020 r.

⁹⁹ <https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/sloownik/a/antropopresja>

¹⁰⁰ Elaborat, PUL na lata 2023-2023.

Lasy Nadleśnictwa posiadały status lasów ochronnych¹⁰¹. Lasy uznane za ochronne obejmowały obszar 18 273,9 ha, co stanowiło 95,8% lasów Nadleśnictwa¹⁰². Lasy ochronne zostały podzielone na lasy glebochronne (334,14 ha) oraz lasy uszkodzone na skutek działalności przemysłu (17 932,34 ha).

W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo nie składało wniosków o ustanowienie lasów jako ochronne, o których mowa w art. 15 ustawy o lasach. Z treści PUL (część dotycząca prac Komisji Założeń Planu) wynikało, że w trakcie ostatniej rewizji ustalono, że nie ma potrzeby, aby wykonawca prac urzędniowych dokonał korekt powierzchni lasów ochronnych poprzez wszczęcie odpowiedniej procedury prawnoadministracyjnej wraz z wnioskiem do Ministra Środowiska o uznanie lasów za ochronne.

Ponadto w trakcie opracowywania nowego PUL, po wydaniu przez DG LP Zarządzenia nr 58 w sprawie wytycznych do zagospodarowania lasów o zwiększonej funkcji społecznej na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych, podjęto decyzję o wyznaczeniu tzw. lasów przyosiedlowych o powierzchni blisko 830 ha, gdzie dokonano weryfikacji rodzajów rębni i zmieniono je na rębnie o długim i bardzo długim okresie odnowieniowym.

(akta kontroli str. 1033-1080)

8. Zabezpieczenie przeciwpożarowe

8.1. W całym badanym okresie odnotowano 21¹⁰³ pożarów, tj.: a/ siedem w 2019 r. o przeciętnej wielkości pożaru obejmującej 10 a, b/ jeden w 2020 r. o przeciętnej wielkości pożaru obejmującej 25 a; c/ pięć w 2021 r. o przeciętnej wielkości pożaru obejmującej 1 a, d/ pięć w 2022 r. o przeciętnej wielkości pożaru obejmującej 19 a, e/ jeden w 2023 r. o przeciętnej wielkości pożaru obejmującej powierzchnię 1 ara (pożar pojedynczych drzew) oraz d/ w I połowie 2024 r. dwa pożary o przeciętnej wielkości 1 ara.

(akta kontroli str. 599-600, 818-836, 1114-1124)

Nadleśnictwo, po otrzymaniu informacji o zdarzeniu, składało meldunek do Państwowej Straży Pożarnej oraz prowadziło arkusz ewidencyjny pożaru lasu w SILP, gdzie szczegółowo opisywano jego charakterystykę¹⁰⁴.

(akta kontroli str. 2019, 2205-2226)

Nadleśnictwo stanowiło jeden zwarty kompleks leśny, co jest korzystną cechą pod względem pożarowym. Czynnikiem kształtującym zagrożenie pożarowe oprócz sieci dróg samochodowych i linii kolejowych była obecność Zakładów Tworzyw Sztucznych NITROERG S.A. oraz Oddział Instytutu Przemysłu Organicznego w Krupskim Młynie. Ze względu na profil produkcyjny¹⁰⁵ oba zakłady objęte były szczególną ochroną. Nadleśnictwo jest częścią systemu alarmowo-dyspozycyjnego RDLP i posiada na swoim terenie trzy punkty obserwacyjne, przy których zamontowane zostały w lipcu 2022 r. kamery. Punkt Alarmowo-Dyspozycyjny (PAD) znajduje się w siedzibie Nadleśnictwa. Od lipca 2022 r. nastąpiła zmiana sposobu

¹⁰¹ Na podstawie Zarządzenia nr 71 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 29 kwietnia 1994 r. oraz Zarządzenia nr 111 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 24 lipca 1996 r.

¹⁰² Dla porównania lasy gospodarcze (pozostałe lasy) 799,5 ha, co stanowiło 4,2% lasów Nadleśnictwa.

¹⁰³ W okresie lat 2019-2024 (30.06), w trakcie kontroli wystąpiło jedno dodatkowe zdarzenie w dniu 16 sierpnia 2024 r.

¹⁰⁴ Arkusz ewidencyjny zawierał min.: swój numer wraz z numerem ewidencyjnym nadanym przez PSP, datę i godzinę rozpoczęcia oraz ugaszenia pożaru, miejsce powstania pożaru wraz z powierzchnią jakiej dotyczył oraz ilość zadysponowanych sił i środków do jego ugaszenia.

¹⁰⁵ Pierwszy z nich produkuje materiały wybuchowe i tworzywa sztuczne; drugi – produkcja doświadczalna materiałów wybuchowych.

monitorowania w tzw. dostrzegalniach (łącznie cztery); wcześniej funkcję tą pełnił pracownik dostrzegalni; obraz z kamer przesyłany do PAD poddawany jest analizie przez system Smoke Detection, który obsługuje dyżurny PAD w siedzibie Nadleśnictwa¹⁰⁶. Funkcjonowanie dostrzegalni zostało potwierdzone w trakcie oględzin w terenie.

(akta kontroli str. 2035-2065)

Obszary leśne Nadleśnictwa do końca grudnia 2022 r. zaliczone były do pierwszej kategorii zagrożenia pożarowego. W trakcie prac nad nowym PUL i analizy czynników zagrożenia pożarowego, zdecydowano o zmianie na drugą kategorię (od 1 stycznia 2023 r.). Do tego celu wykorzystano pochodzące z Laboratorium Ochrony Przeciwpowodzi Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa dane za lata 2019-2022 (dla 2_A strefy prognostycznej) dotyczące wilgotności względnej powietrza i wilgotności ściółki. Jak wynika z opracowania ww. Laboratorium Posłużono się danymi z ostatnich pięciu lat z wykorzystaniem danych ze stacji meteorologicznej, w zakresie liczby dni z wilgotnością ściółki mniejszą od 15% o godzinie 9:00 wraz z informacją o liczbie pomiarów przy czym wzięto pod uwagę te punkty, w których było więcej niż 400 pomiarów tego parametru. Drugim decydującym parametrem była średnia wilgotność względna powietrza o godzinie 9:00. Dla Nadleśnictwa wyniki tych dwóch parametrów wyniosły odpowiednio: 19,98 i 73,82.

(akta kontroli str. 599-600, 1119-1124)

8.2. Nadleśnictwo opracowało *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru w Nadleśnictwie Zawadzkie*¹⁰⁷ dla obszarów podległych KP PSP w Strzelcach Opolskich, Oleśnie, Tarnowskich Górach, Lublińcu i KM PSP w Gliwicach. Powyższe odpowiadało wymogom art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej¹⁰⁸ oraz załącznikowi nr 8 do Instrukcji¹⁰⁹.

Instrukcja oraz nowelizacja Instrukcji zatwierdzona do użytku służbowego 23 grudnia 2019 r. zawierały wytyczne do przygotowania ww. Sposobów postępowania. W trakcie nowelizacji Instrukcji dokonano standaryzacji opracowywania *Sposobów postępowania na wypadek pożaru* i dokonano klasyfikacji przyczyn pożarów do obowiązujących przepisów wyższego rzędu. Wprowadzono też nowe zapisy dotyczące klasyfikacji zagrożenia drzewostanów według klas palności. Aktualizacja ww. opracowania następowała każdego roku do dnia 15 marca (według Instrukcji obowiązującej do końca 2019 r., a następnie – według nowej Instrukcji – do 31 marca).

(akta kontroli str. 767-791, 818-834)

Dokument corocznie terminowo uzgadniano z właściwymi miejscowo komendami Państwowej Straży Pożarnej.

(akta kontroli str. 767-768, 818-826)

8.3. W Nadleśnictwie zapewniono utrzymywanie źródeł wody do celów przeciwpożarowych. Zgodnie z wykazem obiektów inwentarzowych oraz SILP nadleśnictwo dysponowało 48 budowlami inżynieryjno-wodnych i ppoż., przy czym część z nich miała status obiektu budowlanego, co zostało szczegółowo opisane w dalszej części wystąpienia. W celu weryfikacji utrzymania koniecznego zapasu

¹⁰⁶ W konstrukcji dostrzegalni przeciwpożarowej wykorzystano panele fotowoltaiczne. Oprócz tego funkcje zasilania pełni instalacja prądowa - dla zapewnienia ciągłości działania kamer.

¹⁰⁷ Zatwierdzone przez Nadleśniczego kolejno 28 lutego 2020 r. i 6 marca 2023 r.

¹⁰⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 275.

¹⁰⁹ Pozostałe elementy dokumentu dotyczyły: przygotowania obszarów leśnych na wypadek powstania pożaru, określenie standardu wyposażenia punktów alarmowo-dyspozycyjnych i zasad ich pracy, funkcji pełnomocnika nadleśniczego i jego zadań, organizacji systemu monitoringu pożarowego, określenia warunków meteorologicznych (tzw. pogody pożarowej) szczególnego zagrożenia możliwością powstania pożaru.

wody badaniem w ramach oględzin objęto dwa zbiorniki sztuczne w Leśnictwie Świerkle, tj. zbiornik 350-b o objętości 50 m³ wraz z dojazdem pożarowym nr 56 i zbiornik 409-m o objętości 2 450 m³ wraz z dojazdem pożarowym nr 65, zbiornik retencyjny w Leśnictwie Zarzecze o objętości wody 8 433 m³ wraz z dojazdem pożarowym nr 67 oraz jeden zbiornik retencyjny w Leśnictwie Krupski Młyn w oddziale 360-j o objętości wody 3978 m³ wraz z dojazdami pożarowymi nr 72 i 72A.

(akta kontroli str. 407-446, 535-543, 2019-2020, 2035-2065)

Na podstawie oględzin stwierdzono, że we wszystkich przypadkach stanowiska czerpania wody były oznakowane zgodnie z Polskimi Normami oraz Instrukcją. Przy każdym punkcie czerpania wody istniała możliwość pobierania wody z głębokości nie większej niż 4 m licząc między lustrem wody a poziomem stanowiska czerpania wody. Zgodnie z wymogiem § 39 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów¹¹⁰ w ww. zbiornikach zapewniono minimalny запас wody. W dokumencie *Sposoby postępowania na wypadek pożaru* w załączniku nr 3.5 znajdował się *Wykaz i lokalizacja punktów czerpania wody* wraz z określeniem sposobów poboru wody oraz ich pojemności (wydajności). Podlegał on dwukrotnej aktualizacji - 24 marca 2021 r. oraz 21 marca 2022 r.¹¹¹.

(akta kontroli str. 407-446, 535-543, 2019-2020, 2035-2065)

Zgodnie z § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów¹¹², dojazdy pożarowe winny były oznakowane i utrzymane w sposób zapewniający ich przejezdnosc. Wymóg ten spełniały wszystkie pięć dojazdów pożarowych. Skrajnia osiągała 6m szerokości, odstęp pomiędzy koronami drzew do wysokości wynosiła 4m od poziomu ziemi. Trzy z dróg¹¹³ objętych oględzinami były drogami inwestycyjnymi, przebudowanymi, a tym samym podlegającymi wymogom § 7 ust. 2 ww. rozporządzenia, dwie pozostałe¹¹⁴ drogi pożarowe nie były przebudowane (parametry te dotyczyły wyłącznie dróg budowanych lub przebudowywanych).

(akta kontroli str. 1579-1584).

Część zbiorników (zarówno naturalnych jak sztucznych) zamiast pojemności posiadało oznaczenie „bez ograniczeń”). Jak wyjaśnił Zastępca Nadleśniczego, *określenie „bez ograniczeń” przypisane jest do zbiorników dużych, które (...) często zasilane są na bieżąco wodą oraz nie posiadają opisanej szczegółowej pojemności zbiorników (zbiorniki naturalne, istniejące sztuczne, dla których brak szczegółowej dokumentacji technicznej)*. Jak zapewnił Zastępca Nadleśniczego, *wszystkie te punkty czerpania wody posiadają zapas wody wystarczający do gaszenia dużych i długotrwałych pożarów*.

(akta kontroli str. 579-1584)

Zgodnie z wymogami § 39 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej obiektów, obowiązkiem Nadleśnictwa jako zarządcy obszarów leśnych było utrzymanie zbiornika wodnego we właściwym stanie. W Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu nałożono na Nadleśnictwo obowiązek zabezpieczenia ujęcia wody służącego dla celów przeciwpożarowych przed zanieczyszczeniami i zamuleniem.

¹¹⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 822; dalej: rozporządzenie w sprawie ochrony przeciwpożarowej obiektów.

¹¹¹ Liczba zbiorników zwiększała się stopniowo: z 45 do 51 w 2021 r. a potem z 51 do 53 w 2022 r.

¹¹² Dz. U. z 2022 r. poz. 1065; dalej: rozporządzenie w sprawie zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów.

¹¹³ Drogi pożarowe nr 72, 72A, 67.

¹¹⁴ Drogi pożarowe nr 56 i 65.

W latach 2019-2023 10 obiektów hydrotechnicznych zostało wybudowanych w ramach projektu współfinansowanego ze środków zewnętrznych, co zostało opisane w punkcie 1.9 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 767-791, 818-834)

W wyniku oględzin stwierdzono, że w przypadku zbiornika 350-b w Leśnictwie Świerkle, lustro wody w znacznej części było pokryte naturalną roślinnością.

(akta kontroli str. 2035-2065)

W trakcie oględzin Nadleśniczy oświadczył, że koszty usuwania roślinności naturalnej są wysokie, w związku z czym jest ona usuwana tylko punktowo – bezpośrednio przy ujęciu wody. Zdaniem Nadleśniczego, stan zbiornika zapewniał możliwość swobodnego poboru wody przez Straż Pożarną, gdyż roślinność ta nie przeszkadza w pompowaniu wody.

(akta kontroli str. 2035-2040)

Z corocznych protokołów kontroli w leśnictwie Świerkle zabezpieczenia przeciwpożarowego (ostatnią przeprowadzono 15 marca 2024 r.) wynikało, że sprawdzono cztery zbiorniki w Leśnictwie (100 %), a dodatkowo: dojazdy pożarowe, place manewrowe, oznaczenia czterech punktów czerpania wody oraz utrzymanie stanowisk dla motopompy. Kwestia zabezpieczenia ujęcia wody przed zanieczyszczeniami i zamuleniem nie była przedmiotem sprawdzenia. W pouczeniu zamieszczonym na końcu ww. protokołu zamieszczono wskazówkę, że szczególną uwagę należy zwrócić na dostęp do lustra wody rozumiany jako „wykoszenie”, wymiary stanowiska czerpania wody i prawidłowe oznakowanie. Z dokumentacji zdjęciowej z oględzin wynikało, że roślinność pokrywała większość lustra wody zbiornika od skrajni punktu czerpania wody.

(akta kontroli str. 2035-2040)

W lipcu 2024 r. miało miejsce „wykaszenie” zbiornika w oddziale 350-b (praca trwająca godzinę), z kolei w sierpniu 2024 r. przez 4 godziny - czyszczenie zbiornika 350-b z roślinności wodnej. Powyższe potwierdzały dwa protokoły odbioru robót od wykonawcy za okresy od 26 czerwca do 25 lipca 2024 r. od 26 lipca do 25 sierpnia 2024 r. oraz dziennik obecności i robót za sierpień 2024 r.

(akta kontroli str. 1341-1344)

Nadleśniczy wyjaśnił, że *prace polegające na wykaszaniu skarp zbiornika oraz usuwanie roślinności ze strefy przybrzeżnej w sposób umożliwiający pobór wody są zlecane zakładowi usług leśnych. Z kolei usuwanie gałęzi, konarów i roślinności porastającej zbiornik – należy do pracowników Służby Leśnej.*

(akta kontroli str. 1335-1340)

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że brak sformalizowania podziału prac przy zabezpieczeniu ujęcia wody służącego dla celów przeciwpożarowych pomiędzy Strażą Leśną a zakładem usług leśnych może utrudniać niezakłócone utrzymywanie ujęć wody w dobrym stanie.

Zakresy czynności Leśniczych obejmowały zadanie maksymalnego magazynowania wody w zbiornikach retencyjnych i przy zastawkach. Nie przewidywały natomiast monitorowania stanu ujęcia wody służącego dla celów przeciwpożarowych pod kątem zarośnięcia, zanieczyszczenia i innych niepożądanych zjawisk.

Na jednostce kontrolowanej ciążył obowiązek zapewnienia rocznych i pięcioletnich kontroli okresowych zbiorników wodnych będących obiektami budowlanymi, zgodnie z przepisami wymienionymi w art. 62 ust. 1 pkt 1-2 ustawy Prawo budowlane. Obowiązek ten dotyczył także obiektów hydrotechnicznych, wybudowanych w ramach

projektu współfinansowanego ze środków zewnętrznych, co zostało opisane w punkcie 1.9 wystąpienia pokontrolnego.

Część z tych obiektów nie była poddawana wymagany kontrolom okresowym, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 2244-2304, 2230-2240, 2249-2272)

8.4. W latach 2019-2024 w Nadleśnictwie liczba dojazdów pożarowych wzrastała sukcesywnie: od 83 w 2012 r., 96 w 2020 r. do 105 w 2024 r. Dojazdy pożarowe w latach 2019-2022 miały łączną długość 246,83 km oraz 262,23 w latach 2023-2024. Żaden z tych dojazdów nie był w złym stanie.

(akta kontroli str. 698-699)

W okresie objętym kontrolą część dojazdów pożarowych podlegała budowie i przebudowie. W latach 2013 r. do dnia kontroli inwestycjami objęto 48 017 m dróg, a wartość nabycia wyniosła 87 62,6 tys. zł (bez indeksacji). Spośród tych wartości (długości przebudowanych dróg oraz nakładów) na lata 2019-2024 przypadła przebudowa dróg pożarowych: nr 67, nr 68, nr 23 o łącznej długości 6,525 km i wartości nabycia 1 865,6 tys. zł. Średni koszt przebudowy 1 km dojazdu pożarowego wyniósł 285 923 zł. Na rok 2024 planowana jest przebudowa jednej drogi pożarowej o długości 2 369 m na kwotę 786 872 zł. Zgodnie z wyjaśnieniem specjalisty ds. budownictwa w Nadleśnictwie, w trwającym przetargu na przebudowę drogi pożarowej cena najkorzystniejszej oferty w wynosi 397 983,87 zł netto za 1 km drogi.

(akta kontroli str. 674, 1401)

Badaniem szczegółowym objęto dojazdy pożarowe, które według opracowanej w 2012 r. *Ekspertyzy optymalizacji i rozwoju infrastruktury drogowej Nadleśnictwa Zawadzkie* miały stan zły (36 dojazdów pożarowych). Do końca 2023 r. na remonty dojazdów pożarowych (polegające na poprawie stanu nawierzchni) ogółem wydatkowano kwotę 754,60 tys. zł; w tym: a/ w 2019 r. – 32,1 tys. zł, a remontami objęto 13,0 km, b/ w 2020 r. – 3,7 tys. zł, a remontami objęto 4,7 km, c/ w 2021 r. – 202,0 tys. zł, a remontami objęto 22,4 km, d/ w 2022 r. – 264,5 tys. zł, a remontami objęto 22,71 km; e/ w 2023 r. – 258,8 tys. zł, a remontami objęto 37,1 km. Do 30 czerwca 2024 r. nie zostały uruchomione środki na remonty i inwestycje dróg. Nadleśnictwo nie dofinansowywało wydatków na remonty dróg lokalnych.

(akta kontroli str. 674, 699)

Według stanu na dzień kontroli, 12 dojazdów lub odcinków dojazdów pożarowych pozostało na poziomie średnim, gdyż pomimo zalecenia dokonania przebudowy, nie podjęto ich przebudowy. Jak wyjaśnił Nadleśniczy, ze względu na ograniczone możliwości inwestycyjne, stan tych dróg, pozostał na poziomie średnim, a działania Nadleśnictwa polegały na poprawie ich nawierzchni w drodze remontu.

(akta kontroli str. 1604-1607)

Nadleśnictwo zapewniło w październiku 2019 r.¹¹⁵ dostosowanie posiadanej Ekspertyzy optymalizacji i rozwoju infrastruktury drogowej Nadleśnictwa Zawadzkie (z 2012 r.) do Zarządzenia nr 28 DGLP z dnia 27 kwietnia 2018 r. Zgodnie z umową¹¹⁶ zawartą z BUL w Brzegu, opracowanie obejmowało prace kameralne i techniczne dostosowanie bazy danych opisowych oraz warstw graficznych do struktury bazy infrastruktury SILP zakończone eksportem do SILPweb. Prace zostały odebrane protokołem odbioru z 21 października 2019 r. Tym samym w skład Ekspertyzy wchodziły: część opisowa, część tabelaryczna i część kartograficzna, natomiast część bazodanowa została opracowana i wprowadzona do SILP w ramach jej

¹¹⁵ Odbiór materiałów od BUL oraz zaimportowanie danych z pliku drogi xml

¹¹⁶ Nr 5/SA/2019 z Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej oddział w Brzegu z dnia 16 kwietnia 2019 r.

dostosowania do ww. zarządzenia DGLP. Wykaz dróg leśnych stanowiących dojazdy pożarowe (z danymi: nr drogi leśnej, nr dojazdu ppoż., lokalizacja dojazdu w ramach drogi – kilometraż początkowy i końcowy odcinka, stan techniczny, uwagi) był częścią dostosowania¹¹⁷ Ekspertyzy i był dostępny z poziomu SILPweb. Łącznie z Ekspertyzą zostały opracowane mapy analogowe związane z wykazem dróg leśnych stanowiących dojazdy pożarowe, z kolei mapy numeryczne (w postaci cyfrowej) udostępniono w SILPweb. Mapy przeglądowe ochrony przeciwpożarowej (materiały kartograficzne PUL) były najnowszymi dokumentami analogowymi w postaci map papierowych i opracowane zostały z wykorzystaniem dostosowanej Ekspertyzy.

(akta kontroli str. 755-766)

Zmiany docelowej sieci dróg wynikające z opracowania dostosowawczego z 2019 r. wykazały, że bez mijanek (mijanki na drogach jednopasmowych, w odległości 200-300 m, tak aby z jednej mijanki można było widzieć następną) w dalszym ciągu pozostaje 51 dojazdów pożarowych, spośród tych dróg, które według daty zaimportowania danych do SILP miały stan średni lub zadowalający¹¹⁸.

(akta kontroli str. 1402-1406)

Według stanu na dzień sporządzenia dostosowania Ekspertyzy do wymaganej zarządzeniem DGLP Instrukcji¹¹⁹ (październik 2019 r.), stan techniczny dojazdów pożarowych był oceniany jako: średni (23 drogi/odcinki dróg), zadowalający (38 drogi/odcinki dróg) oraz dobry¹²⁰ (trzy drogi o długości 5,4 km). Po upływie prawie pięciu lat (według stanu na 6 września 2024 r.) liczba dróg – dojazdów pożarowych w stanie dobrym zwiększyła się do dziewięciu¹²¹; ich długość wyniosła 21,7 km; liczba i długość dróg w stanie zadowalającym – 43; ich długość 87,27 km. Liczba i długość dróg w stanie średnim (najniższym w Nadleśnictwie) obniżyła się do 12, a ich długość wyniosła 34,5 km.

(akta kontroli str. 755-761, 1402-1406)

Z długości łącznej 262,13 km dojazdów pożarowych, na dzień kontroli NIK¹²², 73 dojazdy pożarowe z liczby łącznej 105 dróg (69,52 %) nie spełniały wymogów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów¹²³, przede wszystkim w zakresie istnienia mijanek. Zgodnie z § 7 ust. 2 ww. rozporządzenia, parametr ten dotyczył jednak *dróg budowanych lub przebudowywanych*. Oględzinom¹²⁴ poddano przebudowaną drogę nr 68 pod kątem spełnienia wymogów, o których mowa w ww. przepisie rozporządzenia.

(akta kontroli str. 695-698, 1402-1406, 1035-1065)

W okresie przygotowawczym, który zgodnie z Instrukcją powinien trwać do końca lutego, Leśniczowie dokonywali przeglądu dróg pod kątem ich przejezdności i oszacowania zakresu koniecznych remontów, wyposażenia w sprzęt przeciwpożarowy, a także kontroli punktów czerpania wody. W czynnościach tych jednak nie uczestniczyli przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej oraz Komend Powiatowych PSP.

(akta kontroli str. 1379-1398)

¹¹⁷ Do Zarządzenia DGLP nr 28/2018

¹¹⁸ Według stanu na wydanie Ekspertyzy w 2012 r. ich stan był zły i średni, wymagający remontu i przebudowy.

¹¹⁹ Instrukcja wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa.

¹²⁰ Uwzględniono tylko drogi w całości o stanie dobrym

¹²¹ J.w.

¹²² Według stanu na 9 września 2024 r.

¹²³ Dz. U. z 2022 r. poz. 1065.

¹²⁴ W dniu 27 sierpnia 2024 r.

Nadleśnictwo utrzymywało pasy przeciwpożarowe typu A wzdłuż dróg publicznych. W trakcie oględzin potwierdzono właściwe utrzymanie pasa przeciwpożarowego typu B w sąsiedztwie Zakładów Tworzyw Sztucznych NITROERG S.A. w Krupskim Młynie. Zadaniem pasa ppoż. było oddzielenie lasu od ww. Zakładu. Ponadto zagadnienia ochrony ppoż. były stałym elementem zajęć edukacyjnych organizowanych przez Nadleśnictwo dla dzieci, młodzieży i dorosłych, podczas spotkań, prelekcji i wykładów ze społeczeństwem. Informacje i ostrzeżenia były publikowane również w mediach społecznościowych.

(akta kontroli str. 2035-2065)

8.5. W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo spełniało wymagania dotyczące odległości dojazdów pożarowych od lasu, określone w § 8 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej lasów¹²⁵. W trakcie opracowywania projektu nowego planu urządzenia lasu¹²⁶ Biuro Urządzenia Lasu dysponując bardziej precyzyjnym oprzyrządowaniem, odnotowało odstępstwo od wymogu § 8 ww. rozporządzenia dla 44,09 ha obszarów leśnych, w okresie kiedy Nadleśnictwo przyporządkowane było do I kategorii zagrożenia pożarowego¹²⁷.

(akta kontroli str. 1824-1827, 2118-2149)

Nadleśniczy wyjaśnił: (...) według zapisów PUL¹²⁸ na lata 2013-2022 Nadleśnictwo spełniało wymogi dla lasów I kategorii zagrożenia pożarowego w zakresie dojazdów pożarowych. Nadleśniczy podkreślił, że Informację o fragmentach powierzchni nie spełniających w pełni zapisu rozporządzenia w sprawie zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów w zakresie dojazdów pożarowych dla I kategorii zagrożenia pożarowego zamieszczono w elaboracie PUL na lata 2023-2032. Wcześniej Nadleśnictwo nie posiadało wiedzy o fragmentach powierzchni nie spełniających wymogów rozporządzenia dla I kategorii zagrożenia pożarowego lasów. Łączna wykazana powierzchnia wynosi 44 ha, co stanowi około 0,2% powierzchni leśnej ogółem Nadleśnictwa Zawadzkie. Należy przyjąć, że zapisy PUL 2013-2022 w zakresie wymogów odległości dowolnego punktu położonego w lesie do najbliższego dojazdu pożarowego były prawidłowe, a pomiary wykonane rzetelnie przy dostępnych środkach technicznych. Różnica w zapisach PUL związana jest przede wszystkim ze zwiększającymi się możliwościami pomiarowymi w zakresie dokładności ich wykonania. Obecnie istnieją precyzyjne narzędzia do prawidłowego wskazania nawet najmniejszych fragmentów nie spełniających wymogu odległości do dróg p.poż. Nadleśniczy wskazał dodatkowo, że fragmenty powierzchni nie spełniające w pełni zapisów ww. rozporządzenia są tak usytuowane i tak niewielkie, że budowa i utrzymanie nowych dojazdów pożarowych jest nie zasadna.

(akta kontroli str. 1824-1827)

9. Działania w zakresie łagodzenia skutków zjawisk ekstremalnych

9.1. Do działań podejmowanych przez Nadleśnictwo w latach 2019-2024 w kontekście adaptacji lasów do zmian klimatycznych należał udział w realizacji współfinansowanego ze środków UE Projektu pn. „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji

¹²⁵ W latach 2019-2022 Nadleśnictwo zaliczone było do I kategorii zagrożenia pożarowego i dla niej wymagane było zachowanie odległości 750 m pomiędzy dowolnym punktem położonym w lesie a najbliższą drogą publiczną lub drogą wykorzystywaną jako dojazd pożarowy. W latach 2023-2024 kategorię zagrożenia pożarowego zmieniono na II i wymagana odległość wynosiła 1500 m.

¹²⁶ Tj. na lata 2023-2032.

¹²⁷ PUL obowiązujący w latach 2013-2022 zawierał stwierdzenie, że odległości 750 m pomiędzy dowolnym punktem położonym w lesie a najbliższą drogą publiczną lub drogą wykorzystywaną jako dojazd pożarowy zostały zachowane.

¹²⁸ Str. 285 Elaboratu do PUL 2013-2022.

wodnej na terenach nizinnych”¹²⁹, który był realizowany na podstawie Porozumienia w sprawie współpracy przy realizacji Projektu¹³⁰. Wartość Inwestycji współfinansowanej ze środków zewnętrznych wyniosła 5 350,5 tys. zł¹³¹ (bez indeksacji). Nadleśnictwo nie było stroną umowy o dofinansowanie dla tego przedsięwzięcia. Kwota pozyskanych środków zewnętrznych wyniosła (w okresie od 1 stycznia 2019 r.) 4 726 411 zł.

Zakładane oraz osiągnięte parametry i wskaźniki w Projekcie wyniosły: liczba obiektów (10); pojemność obiektów małej retencji (62 189 m³); objętość retencjonowanej wody (62 189 m³).

(akta kontroli str. 1608, 2230-2243)

W latach 2019-2023 przebudowano zbiorniki retencyjne w następujących leśnictwach: Krupski Młyn (trzy zbiorniki) oraz po jednym w leśnictwach Kolonowskie, Mosty, Dębie, Zarzecze, Kolejka, Świerkle, Łaziska. W ramach poprzedniego projektu finansowanego ze środków zewnętrznych (projektu MRN-1 trwającego od 2013 r.) przebudowano pięć innych zbiorników retencyjnych o łącznej pojemności 297 266 m³.

(akta kontroli str. 673, 1608)

W przypadku czterech z 15 zbiorników retencyjnych nie dochowano wymogów wynikających z ustawy Prawo budowlane w zakresie obowiązku poddawania ich okresowym kontrolom, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 2326-2334, 2378)

Trzy ze zbiorników retencyjnych objęto oględzinami w trakcie kontroli. Największy w Nadleśnictwie zbiornik retencyjny pn. Regulowiec (tzw. „Mała Solinka”) w Leśnictwie Haraszowskie posiadał pojemność 280 852 m³. Drugi zbiornik retencyjny 360-j był zbiornikiem o pojemności 3 978 m³ i posiadał skarpe częściowo ubezpieczoną materacami gabionowymi. Zbiornik ten wyposażony został w budowlę piętrzącą, tj. próg na rowie kokockim. Trzeci zbiornik małej retencji w Zarzeczu 402-d o pojemności 8 432 również był budowlą ujęciową; rów został umocniony palisadą z kółków faszynowanych i narzutem kamiennym.

(akta kontroli str. 2035-2065)

Ulewne deszcze i powódź, które miały miejsce w Polsce w miesiącu wrześniu 2024 r. nie spowodowały szkód w Nadleśnictwie zarówno w odniesieniu do składników majątkowych nadleśnictwa, tj. infrastruktury drogowej, infrastruktury melioracyjnej, budynków, jak również drzewostanów.

(akta kontroli str. 2228)

9.2. Nadleśnictwo nie otrzymywało dotacji celowych na zadania zlecone, o których mowa w art. 54 ustawy o lasach¹³². Nadleśniczy wyjaśnił, że w odniesieniu do art. 54 pkt 1 ustawy o lasach, brak jest ofert sprzedaży od właścicieli prywatnych lub innych podmiotów co do gruntów do zalesień (...). Zadania wymienione w art. 54 pkt 2-3 oraz pkt 5-7 ustawy o lasach nie wystąpiły. Z kolei zadania wymienione w art. 54 pkt 4 i pkt 8 nie dotyczyły Nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 1604-1608)

¹²⁹ Dalej: Projekt.

¹³⁰ Porozumienie nr 21/2016 z dnia 25 listopada 2016 r.

¹³¹ Wartość nabycia 5 886 883 zł.

¹³² Lasy Państwowe otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową, a w szczególności na: 1) wykup lasów i gruntów do zalesień oraz ich rekultywację, a także wykup innych gruntów w celu zachowania ich przyrodniczego charakteru; 2) wykonywanie krajowego programu zwiększania lesistości, o którym mowa w art. 14 *powiększanie zasobów leśnych* ust. 2a, oraz pielęgnację i ochronę upraw i młodników powstałych w ramach realizacji tego programu; 3) zagospodarowanie i ochronę lasów w przypadku zagrożenia ich trwałości, o którym mowa w art. 12. (...)

10. Wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej

10.1. Nadleśnictwo realizowało wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej określonej rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, poprzez przeprowadzanie wizji terenowych i oznakowywaniu drzew dziuplastych oraz drzew z gniazdami ptaków przed przystąpieniem do działań w zakresie gospodarki leśnej.

W lipcu 2023 r. DGLP przekazał kierunkowe wytyczne co do sposobu ewidencjonowania wyników wizji terenowych. Do decyzji nadleśniczych pozostawiono zakres uszczegółowienia tych wyników o dodatkowe informacje takie jak: protokoły, szkice lub notatki. Sposób dokumentowania miał zostać podporządkowany celowi, tj. pomocy w okazywaniu stanowiska chronionego lęgu ptaków wykonawcy prac gospodarczych, czy też weryfikacji poprawności oznakowania tych stanowisk w terenie.

(akta kontroli str. 1125-1146)

W październiku 2023 r. nastąpiło wdrożenie nowej wersji Panelu Leśniczego¹³³ z funkcjonalnością *Wizje terenowe*, uwzględniającą wymagania ww. rozporządzenia. Wskazówki co do stosowania tej funkcjonalności zostały za pośrednictwem RDLP¹³⁴ przekazane Nadleśnictwu do stosowania. Przeprowadzenie przez leśniczych wizji terenowych poprzedzało (w okresie nie dłuższym niż 2 tygodnie) realizację robót w zakresie gospodarki leśnej, co odpowiadało zarówno przepisom ww. rozporządzenia, jak też § 200 Instrukcji Ochrony Lasu. Nadleśniczy podkreślił, że wizje terenowe wraz z oznaczaniem drzew dziuplastych były stosowane już przed obowiązywaniem rozporządzenia, jednak ich stosowanie ograniczało się do modelowego okresu lęgowego ptaków (15 marca – 15 lipca). Po wejściu w życie rozporządzenia, wizja terenowa jest obligatoryjna przez cały rok, co zostało dochowane w całym I półroczu 2024 r.

W objętym badaniem szczegółowym zleceniach dotyczących Leśnictwa Mosty od 3 stycznia do 18 lipca 2024 r. przeprowadzono 114 wizji terenowych¹³⁵, w czasie których stwierdzono i oznakowano 52 drzewa dziuplaste, 2 drzewa z gniazdami ptaków o średnicy powyżej 25 cm oraz innych gniazd wieloletnich. Przy każdej wizji lokalnej wskazywano adres leśny, grupę czynności i datę wizji terenowej. W całym Nadleśnictwie łącznie (13 Leśnictw) w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2024 r. przeprowadzono 905 wizji terenowych (na podstawie 465 zleceń prac gospodarczych).

(akta kontroli str. 481-531)

Oględziny potwierdziły obecność oznakowanych drzew dziuplastych na terenie objętym wycinką, jak również potwierdziły, że nie stosowano rębni zupełnych i rębni gniazdowych w pasie o szerokości 25 m od linii brzegu zbiorników wodnych i koryt naturalnych cieków, co stanowiło realizację wymogu § 3 pkt 3 ww. rozporządzenia. Oględzinami objęto w dwóch leśnictwach drzewa dziuplaste pozostawione na zrębnie po rębni IB. W obu przypadkach leśnictw potwierdzono obecność drzew dziuplastych, w tym (wcześniej zidentyfikowane na szkicu załączonym do zlecenia) trzy oznaczone literą E usytuowane obok siebie drzewa dziuplaste. Zgodnie z oświadczeniem Nadleśniczego, drzewa dziuplaste przeznaczone zostały do naturalnego rozpadu.

(akta kontroli str. 1335-1365, 1578-1579, 2035-2065)

¹³³ Pismo DGLP w sprawie modyfikacji wzoru formularza zlecenia na prace gospodarcze w zakresie odnotowywania wyników wizji terenowej.

¹³⁴ Pismo zastępcy Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP z 29 listopada 2023 r.

¹³⁵ Łącznie wystawiono od stycznia 2024 r. 69 zleceń na podstawie umowy z wykonawcą.

11. Wykonywanie zaleceń z kontroli

W badanym okresie do Nadleśnictwa nie wpływały skargi i wnioski dotyczące adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych.

(akta kontroli str. 324-326)

W Nadleśnictwie w okresie objętym kontrolą nie były przeprowadzone kontrole przez instytucje zewnętrzne, dotyczące zagadnień wpływu zmian klimatycznych na gospodarkę leśną. Teren Nadleśnictwa podlegał corocznym czynnościom kontrolno-rozpoznawczym ze strony Komend Powiatowych PSP, a stałymi elementami tych kontroli był stan dróg pożarowych i punktów czerpania wody; z każdej czynności sporządzane były protokoły. W analizowanych protokołach z czynności kontrolno-rozpoznawczych stwierdzono sześć nieprawidłowości¹³⁶, które zostały usunięte w trakcie trwania czynności, lub niezwłocznie po ich zakończeniu, informując o tym odpowiedniego Komendanta PSP.

(akta kontroli str. 544-551)

12. Wymagania obowiązków informacyjnych

Po zatwierdzeniu PUL przez właściwego ministra, zarówno w 2013 r. jak i 2023 r. Dyrektor RDLP polecił Nadleśniczemu zamieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP) wersji elektronicznej (pliki pdf) pisma zatwierdzającego PUL oraz części opisowych PUL (Elaborat, POP i POŚ). Polecenie to zostało zrealizowane. Aktualnie obowiązujące dokumenty urzędniowe lasu, tj. dokument PUL oraz części opisowe do niego zostały zamieszczone niezwłocznie po zatwierdzeniu przez właściwego Ministra. Udostępnienie ww. danych wynikało z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko¹³⁷. Dodatkowo zarządzenie DG LP w sprawie zasad udostępniania informacji przez jednostki organizacyjne LP, w § 3 ust. 4 pkt 2 wymagało, aby na stronie BIP nadleśnictw były zamieszczone: a/ skan pisma (decyzji) Ministra zatwierdzającego PUL oraz aneksu do tego planu; b/ opis ogólny wraz z programem ochrony przyrody; c/ dokumenty przewidziane do publicznej konsultacji w procesie tworzenia PUL. Zgodnie z pismem Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu, nie było konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu ww. aneksu.

W trakcie kontroli, z panelu redaktorskiego serwisu gov.pl¹³⁸ pobrano wersję archiwalnej strony BIP¹³⁹, w której w zakładce *Wykaz dokumentów zawierających informacje o środowisku* były dostępne m.in.: PUL Elaborat na lata 2013-2022, Prognoza Oddziaływania na Środowisko, Program Ochrony Przyrody. Na stronie BIP (w wersji 2.0) w 2020 r. zamieszczono skan decyzji ministra właściwego ds. środowiska zatwierdzającej plan urządzenia lasu nadleśnictwa na lata 2013-2022 łącznie z pismem zatwierdzającym aneks do ww. planu, a także plik Podstawowe informacje o Nadleśnictwie, które zawierały „wzór nr 9” z informacjami dotyczącymi aneksu do PUL.

(akta kontroli str. 690-694, 879-893, 1760-1818, 2323-2325)

¹³⁶ Było to odpowiednio: w 2019 r. (jedna), 2020 r. (dwie), 2022 r. (jedna), 2023 r. (dwie).

¹³⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 1112.

¹³⁸ <https://www.gov.pl/web/nadlesnictwo-zawadzkie/wykaz-dokumentow-zawierajacych-informacje-o-srodowisku>

¹³⁹ Wersje 1,0, 2,0 i 5,0.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wynikający z *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu* obowiązek sprawdzenia przeszkolenia osób zatrudnionych w zakładach usług leśnych był realizowany przez Nadleśnictwo po upływie okresu przygotowawczego¹⁴⁰, tj. od początku marca, pomimo że czynność ta nie jest uzależniona od warunków pogodowych i powinna następować do końca lutego, co wynikało z załącznika nr 7 do ww. Instrukcji¹⁴¹. Umowy z wykonawcami usług z zakresu gospodarki leśnej¹⁴² były zawierane w styczniu¹⁴³ i obowiązywały w całym roku kalendarzowym, co potwierdzał Rejestr zamówień publicznych.

(akta kontroli str. 607-614, 968-992, 1626-1675, 1839-1862)

Nadleśniczy wyjaśnił, że Nadleśnictwo Zawadzkie nie dokonywało sprawdzenia przeszkolenia osób zatrudnionych w zakładach usług leśnych wykonując zamiennie szkolenie [przez leśniczych]. Jak wskazał Nadleśniczy, polecał on służbie terenowej dokonanie szkolenia jako formę rozszerzoną przepisu mówiącego o „przypomnieniu osobom zatrudnionym w lesie zadań i obowiązków w zakresie zapobiegania powstawaniu pożarów lasu oraz ich gaszeniu”. Nadleśniczy wyjaśnił, że *Przyjęto, że taki sposób postępowania jest bardziej skuteczny od szkoleń prowadzonych przez zakłady usług leśnych (ZUL).*

(akta kontroli str. 1819-1823)

Polecenia wskazane w wyjaśnieniach Nadleśniczego stanowiły wytyczne Nadleśniczego związane z rozpoczęciem akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej lasu. W pismach skierowanych do Leśnictw, każdorazowo Nadleśniczy wskazywał końcową datę przekazania przez Leśniczych protokołów z przeszkolenia pracowników ZUL oraz protokołu zabezpieczenia pożarowego. Daty te przypadały na drugą połowę marca.

(akta kontroli str. 1371-1397)

Jeden z wykonawców usług leśnych, Lider Konsorcjum, potwierdził fakt szkoleń realizowanych przez Leśniczego lub Podleśniczego i wyjaśnił: (...) jako strona umowy o zamówienie publiczne z Nadleśnictwem Zawadzkie na wykonywanie usług leśnych byłem przekonany, że organizowane przez Służbę Leśną coroczne szkolenia z zakresu ochrony ppoż. są wystarczające dla realizacji zapisu pkt. 6.2 i 2.6.3. [Instrukcji ochrony przeciwpożarowej] i podkreślił, że *nigdy wcześniej nie były wymagane od Nas inne szkolenia z zakresu ochrony ppoż. niż te które były przeprowadzane przez leśniczych w danych leśnictwach.*

(akta kontroli str. 2201-2202)

Inżynier Nadzoru, odpowiedzialna za kontrolę prawidłowości realizacji umowy z ZUL, wyjaśniła, że *sporządzanie poza terminem okresu przygotowawczego protokołów z kontroli zabezpieczenia przeciwpożarowego leśnictw wynikała z wprowadzanej corocznie przez RDLP akcji bezpośredniej. Termin jej rozpoczęcia uwarunkowany jest pogodą i przypada około połowy marca.*

(akta kontroli str. 1603)

¹⁴⁰ W poddanych badaniu Protokołach przeszkolenia pracowników ZUL występowały daty nawet z drugiej połowy marca, np. 22 marca 2019 r. (Leśnictwo Łaziska), 23 marca 2021 r. (Leśnictwo Kielcza), 21 marca 2022 r. (Leśnictwo Łaziska).

¹⁴¹ Uprzednio zał. nr 4 do Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu.

¹⁴² Umowy zawierano w wyniku rozstrzygnięcia postępowań o zamówienie publiczne, które były prowadzone w poprzedzającym zawarciu umowy roku kalendarzowym.

¹⁴³ Rejestr umów o zamówienia publiczne, w tym umów w zakresie usług gospodarki leśnej. Analizowane szczegółowo: umowa z 18 stycznia 2023 r. (ZUL w formie Konsorcjum); umowy z 26 stycznia 2023 i 12 stycznia 2024 r. (ZUL w formie jednoosobowej działalności gospodarczej).

Nadleśniczy wyjaśnił: (...) *prowadzone szkolenia były z zasady wykonane bezpośrednio przed terminem ogłoszonej akcji bezpośredniej*. Nadleśniczy powołał ponadto zapis Instrukcji: „w zależności od lokalnych warunków okres akcji bezpośredniej może się rozpocząć i kończyć w innych terminach, o których decyduje dyrektor RDLP”. Jak wskazał Nadleśniczy, *w związku z takim zapisem, przedłuża się okres przygotowawczy do czasu rozpoczęcia okresu akcji bezpośredniej, co jest uzasadnione, gdyż często warunki pogodowe uniemożliwiają dokonanie prac terenowych do końca lutego*.

(akta kontroli str.1819-1823)

Najwyższa Izba Kontroli nie kwestionuje zasadności przesunięcia - z uwagi na warunki pogodowe - takich czynności jak sprawdzenie stanu i przejezdności dróg pożarowych. Zdaniem NIK argument warunków pogodowych odnosi się do działań o charakterze przeciwpożarowym, z kolei celem przeszkolenia pracowników zakładów usług leśnych jest zaopatrzenie tych osób w niezbędną wiedzę związaną z przyczynami powstawania pożarów¹⁴⁴ celem zachowania bezpieczeństwa pożarowego już od momentu faktycznego rozpoczęcia przez te osoby prac na terenie lasów, co następowało wcześniej niż w drugiej połowie marca, o czym świadczyły daty na fakturach VAT za wykonane usługi leśne.

Zauważyć należy ponadto, że zgodnie z załącznikiem nr 7 do Instrukcji (Kalendarzem czynności nadleśnictwa), w okresie akcji bezpośredniej rozpoczynającym się od 1 marca, przewidzianych zostało dziewięć różnych działań pracowników Nadleśnictwa¹⁴⁵ i nie ma wśród nich działalności szkoleniowej, a wyłącznie *kontrolowanie przestrzegania przez osoby przebywające w lesie i w odległości do 100 m od jego granicy zasad prawidłowego zachowania się*.

(akta kontroli str. 361-406, 968-992, 1842-1844)

2. Nadleśnictwo nie zapewniło przeprowadzenia kontroli okresowych obiektów budowlanych, tj. sześciu zbiorników wodnych, czym naruszone zostały przepisy art. 62 pkt 1-2 ustawy Prawo budowlane. I tak: a) dla dwóch zbiorników małej retencji (Łaziska Pilawówka i Dębie¹⁴⁶) - brak rocznej kontroli okresowej w 2021 r.; b) dla zbiornika małej retencji Krupski Młyn 1¹⁴⁷ - brak rocznej kontroli okresowej w latach 2020 i 2022; c) dla zbiornika nr 16 Dębie 87f¹⁴⁸ - pięcioletnia kontrola okresowa, która powinna być wykonana przed końcem 2023 r., przeprowadzona została w roku 2024; d) dla zbiornika nr 10 Rytwiny 79g - nie zrealizowano wymagań w zakresie wykonania pięcioletniej kontroli w 2022 r., wykonano ją w roku 2024.; e) dla zbiornika małej retencji Zarzecz¹⁴⁹ oddanego do użytku w 2021 r. – brak okresowej kontroli w 2023 r.

(akta kontroli str. 2378, 2244-2304)

Nadleśniczy wyjaśnił, że *przyczyną zaniechania wskazanych kontroli okresowych było przyjęcie (...), że faktyczne rozpoczęcie użytkowania następowało w roku kalendarzowym następującym po roku, w którym obiekt został wybudowany, co przy takim założeniu spowodowało przesunięcie pierwszego przeglądu na kolejny rok*.

Starszy specjalista ds. budownictwa wyjaśnił, że *do czynności kontrolnych przyjmował faktyczny rok rozpoczęcia użytkowania, który nie był tożsamy z datą*

¹⁴⁴ Tematyka szkolenia obejmował 7 punktów.

¹⁴⁵ Np. uruchomienie przeciwpożarowej sieci obserwacyjno-alarmowej, uruchomienie patroli przeciwpożarowych, jak również stałe prowadzenie kontroli prawidłowości ich pracy; czuwanie nad sprawnością działania środków łączności alarmowej oraz sprzętu przeciwpożarowego; utrzymanie wyznaczonych środków transportowych w stanie gotowości do udziału w akcjach ratowniczych; udział w akcjach ratowniczych; kontynuowanie akcji informacyjno-edukacyjnej wśród społeczeństwa.

¹⁴⁶ Nr inwentarzowy 225/2615 i 225/2614.

¹⁴⁷ Nr inwentarzowy 225/2589.

¹⁴⁸ Nr inwentarzowy 225/1685.

¹⁴⁹ Nr inwentarzowy 225/2618.

oddania obiektu do użytku wynikającą z dokumentacji, tym samym okresy przeglądów uległy przesunięciu. Ponadto dodał, że w przypadku części zbiorników dokonywał ich kontroli nie rejestrując tego faktu w Księżce Obiektu Budowlanego oraz nie przygotowując z tych czynności odpowiedniego protokołu wymaganego ustawą Prawo budowlane.

(akta kontroli str. 2246-2247, 2376-2379)

NIK zauważa, że przepisy ustawy Prawo budowlane nie przewidują odstąpienia od dokumentowania czynności sprawdzenia obiektu pod kątem jego zniszczenia w procesie użytkowania.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Zwiększenie skuteczności nadzoru nad realizacją obowiązków dotyczących sprawdzenia przeszkolenia osób zatrudnionych w zakładach usług leśnych, realizujących usługi.
2. Zapewnienie poddawania obiektów budowlanych wymaganym kontrolom okresowym.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora jednostki organizacyjnej NIK. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, 4 października 2024 r.

Kontroler

Celina Augustyn

główny specjalista kontroli
państwowej

/ – /

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Opolu

Dyrektor

/ – /

.....
podpis

Na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o NIK, w powyższym tekście dokonano sprostowania oczywistych omyłek pisarskich poprzez:

- 1) zastąpienie użytego na str. 1 w wierszu 1 od góry, oznaczenia LOP.410.12.4.2024 oznaczeniem LOP.410.12.3.2024;
- 2) zastąpienie użytego na str. 3 w wierszu 10 od góry wartości 81,39% wartością 99,91%;
- 3) zastąpienie użytego na str. 3 w wierszu 11 od góry liczby 731 254,73 liczbą 947 622,28;
- 4) zastąpienie użytej na str. 15 w wierszu 24 od góry liczby 898 419 liczbą 948 419;
- 5) zastąpienie użytej na str. 15 w wierszu 25 od góry liczby 731 254,73 liczbą 947 622,28;
- 6) zastąpienie użytego na str. 15 w wierszu 26 od góry wartości 81,39% wartością 99,91%;
- 7) zastąpienie wyrażenia ujętego w nawiasie na str. 15 w wierszach 25-26 od góry „przeciętnie 91 404,84 m³” wyrażeniem „przeciętnie 94,8 tys.m³”;
- 8) zastąpienie użytego na str. 32 w wierszu 27 od góry wyrażenia „naruszony został przepisy” wyrażeniem „naruszone zostały przepisy”.

Opole, 22 października 2024 r.

Dyrektor
Delegatury w Opolu

/ – /

.....